

Eini Aalto, Amanda Bergman ja Maajan Levin

Turvaa tarinoista ja toiminnallisista tehtävistä

Opas varhaiskasvatuksen työntekijöille 5–6-vuotiaiden lasten turvallisuuden tunteen vahvistamiseksi

Metropolia Ammattikorkeakoulu

Sosionomi

Sosiaalialan tutkinto-ohjelma

Opinnäytetyö

29.4.2024

Tekijät	Eini Aalto & Amanda Bergman & Maajan Levin
Otsikko	Turvaa tarinoista ja toiminnallisista tehtävistä - Opas varhaiskasvatuksen työntekijöille 5–6-vuotiaiden lasten turvallisuuden tunteen vahvistamiseksi
Sivumäärä	29 sivua + 3 liitettä
Aika	29.04.2024
Tutkinto	Sosionomi (AMK)
Tutkinto-ohjelma	Sosiaalialan tutkinto-ohjelma
Ohjaajat	Lehtori Katarina Groop Tuntiopettaja Jaana Kortesniemi
<p>Turvallisuus on ollut yhteiskuntapolitiikassa tärkeä puheenaihe ja on pohdittu, kuinka voidaan turvata niin nykyisten kuin tulevienkin sukupolvien turvallisuus. Lapsiperheiden on todettu köyhtyneen enemmän muuhun väestöön verrattuna. Lapsen arkeen turvattomuutta ja jopa vaaratilanteita voivat aiheuttaa päihteet ja väkivalta. Tutkimuksissa on myös todettu, että mielenterveyshäiriöt periytyvät sukupolvelta toiselle. Varhaiskasvatuksen henkilöstöpu-lakin voi osaltaan lisätä lasten turvattomuuden tunnetta, koska lapsiryhmän varhaiskasvat-tajat saattavat vaihtua usein. Opinnäytetyö käsittelee lapsen kokemaa turvallisuuden tun- netta ja miten sitä voisi vahvistaa varhaiskasvatuksessa erityisesti tarinoiden ja satujen kautta. Opinnäytetyön yhteistyökumppanina toimi helsinkiläinen yksityinen päiväkot.</p> <p>Opinnäytetyön teoreettinen viitekehys on turvallisuus. Yhteistyöpäiväkodin johtaja otti ehdo- tuksemme oppaasta innolla vastaan. Teimme päiväkodin 5–6-vuotiaiden ryhmän varhais- kasvattajille alkukyselyn e-lomakkeella, jonka tulosten pohjalta teimme oppaan. Alkuky- selyssä toivottiin erityisesti helpotusta siirtymätilanteisiin ja itsetunnon nostamiseen vinkkejä. Näiden takia oppaassa on mukana lorut helpottamaan ja sitä kautta luomaan turvaa siirty- mätilanteisiin sekä itsetuntoa ja omakuvaa vahvistava oma osio toiminnallisia tehtäviä. Pyy- simme myös e-lomakkeella palautteen oppaasta.</p> <p>Opinnäytetyön tuotos on opas varhaiskasvatuksen työntekijöille. Opas esittelee lyhyesti tur- vallisuutta ja siihen vaikuttavia asioita sekä sitä vahvistavia toiminnallisia tehtäviä. Opas esit- telee, miten lukemista, loruja ja sadutusta voi hyödyntää lasten turvallisuuden tunteen lisää- miseen. Oppaassa on myös kirjavinkkejä ja lorulinkkejä.</p> <p>Opas tehtiin pienen osanottajamäärän toiveiden mukaan, mutta koemme, että sitä voivat silti käyttää kaikki varhaiskasvatustyöntekijät, koska lasten turvallisuuden tunteeseen pystytään vaikuttamaan kaikissa varhaiskasvatuspaikoissa. Vastaavanlaista opasta, joka tukisi turval- lisuuden tunnetta tarinoiden avulla, ei käsittäksemme ole. Opasta jälkikäteen arvioidessa ja tarkastellessa pohdimme, että oppaan olisi voinut rakentaa varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden oppimisen alueiden pohjalta ja pohtia niiden kautta, miten turvallisuutta ja tari- nallisuutta olisi voinut käsitellä ja hyödyntää jokaisesta oppimisen alueesta käsin. Näin ollen oppaassa olisi näkynyt vahvemmin varhaiskasvatussuunnitelman perusteet ja opas olisi ol- lut kokonaisvaltaisempi.</p>	
Avainsanat	turvallisuus, varhaiskasvatus, lukeminen, toiminnalliset tehtävät

Author	Eini Aalto & Amanda Bergman & Maajan Levin
Title	Safety from Stories and Functional Tasks - Guide for Early Childhood Education Professionals to Strengthen the Sense of Safety of 5-6 Years Old Children
Number of Pages	29 pages + 3 appendices
Date	29 April 2024
Degree	Bachelor of Social Services
Degree Programme	Social Services
Instructors	Katarina Groop, Senior Lecturer Jaana Kortensniemi, Part-Time Lecturer
<p>Safety has also been an important topic in social policy, as regards how to ensure the safety of present and future generations. Families with children are more impoverished compared to the rest of the population. Intoxicants and violence can cause insecurity and even dangerous situations in a child's everyday life. Studies have also found that mental health disorders can be inherited from generation to generation. The lack of staff in early childhood education can also contribute to a feeling of insecurity among children, as educators in day-care groups may change frequently. This thesis deals with the child's sense of security and how it could be strengthened in early childhood education, especially through stories and fairy tales. The working life partner for this thesis was a private day care centre in Helsinki.</p> <p>The theoretical framework of the thesis is safety. We conducted an initial survey for the early childhood educators of the 5-6-year-old children's group at the day care centre using Metropolia's e-form. Answers were used as a base for the guide. The educators asked for tips on how to ease transition situations and how to raise self-esteem. As a result, the guide includes rhymes to facilitate and create security for transition situations, and a dedicated section on functional tasks that strengthens self-esteem and self-image. We also requested feedback using Metropolia's e-form.</p> <p>The output of the thesis is a guide for early childhood education professionals. It briefly presents safety and issues affecting it, as well as the functional tasks that strengthen it. The guide also introduces reading, rhymes, and storycrafting methods, and how to use them to increase children's sense of safety. There are also book tips and rhyme links in the guide.</p> <p>The guide was made according to the wishes of a small number of participants, but we feel that it can be used by all early childhood education professionals. A similar guide that would support a sense of security through stories, does not exist as far as we are aware. When assessing and reviewing the guide afterwards, we considered that the guide could have been built based on the learning areas of National Core Curriculum for Early Childhood Education and Care. Then the guide would have been more comprehensive.</p>	
Keywords	safety, early childhood education, reading, functional tasks

Sisällys

1	Johdanto	1
2	Turvallisuus	3
2.1	Määritelmiä	3
2.2	Turvallisuuden tunteen syntyyn ja kehitykseen vaikuttavat asiat	5
2.3	Turvallisuus ja varhaiskasvatus	6
2.4	Aiemmat tutkimukset	8
3	Satujen ja tarinoiden hyödynnettävyys lasten kanssa	9
3.1	Tarinallisuus	10
3.2	Lapsen kanssa lukeminen	11
4	Toiminnalliset tehtävät	12
5	5–6-vuotiaan lapsen kehitys	13
5.1	Fyysinen kasvu ja motorinen kehitys	14
5.2	Kognitiivinen kehitys	15
5.3	Psykososiaalinen kehitys	16
6	Opinnäytetyön toimeksiantaja ja toimintaympäristö	18
7	Opinnäytetyön toteutus	21
7.1	Toiminnallinen opinnäytetyö	22
7.2	Oppaan kehitystyö	22
8	Pohdinta	25
8.1	Tuotoksen tarkastelu	25
8.2	Luotettavuus ja eettisyys	26
8.3	Ammatillinen kasvu	28
8.4	Työn hyödynnettävyys ja jatkokehittämisideat	29
	Lähteet	30

Liitteet

Liite 1. Alkukartoituslomake

Liite 2. Palautelomake

Liite 3. Turvaa tarinoista ja toiminnallisista tehtävistä – Opas varhaiskasvatuksen työntekijöille

1 Johdanto

Opinnäytetyön idea lähti liikkeelle Metropolia Ammattikorkeakoulun Turvaa ja tunnetaitoja tarinoista 2-hankkeesta. Hankkeen tavoitteena on kehittää lasten kieli- ja tunnetaitoja tuomalla esiin toimintatapoja, joita varhaiskasvatuksen työntekijät pääsevät hyödyntämään. Opinnäytetyön aihetta lähdimme muodostamaan yhdessä hankkeen kanssa ja alustavat ideat opinnäytetyömme sisällöstä syntyivätkin yhteistyössä heidän kanssaan. Opinnäytetyöprosessin myötä hanke jäi taka-alalle opinnäytetyössämme.

Turvallisuus on ollut viime aikoina yhteiskuntapolitiikassa tärkeä puheen aihe ja on pohdittu, kuinka voidaan turvata niin nykyisten kuin tulevienkin sukupolvien turvallisuus (Lapsibarometri 2022). Lapsiperheiden on todettu köyhtyneen muuhun väestöön verrattuna. Lapsen arkeen turvattomuutta ja jopa vaaratilanteita voivat aiheuttaa päihteet ja väkivalta. Lisäksi tutkimukset ovat todenneet mielenterveyshäiriöiden periytyvän sukupolvelta toiselle. (Valtakunnallinen sosiaali- ja terveysalan eettinen neuvottelukunta ETENE 2017.) Asmundsonin & Afifin (2020) mukaan kattava ACE-tutkimussuuntaus (adverse childhood experiences) on osoittanut, että lapsuudenaikainen turvattomuus on yhteydessä aikuisuudenaikaiseen somaattisiin ja psyykkisiin sairauksiin sekä sosiaalisen huono-osaisuuteen (ks. Lapsibarometri 2022).

Lasten elämiin on vaikuttanut myös maailmaa koetellut Covid-19-pandemia ja helmikuussa 2022 alkanut Ukrainan sota. Kumpikin edellä mainituista kriiseistä on vaikuttanut lasten elämään pandemian sulkiessa harrastusmahdollisuuksia ja rajoittaen ihmisten tapaamista, sekä Venäjän aloittama hyökkäyssota on voinut viedä lasten ajatuksia sodan keskellä elämiseen. Myös ilmastokriisi on todettu olevan tärkeä aihe monille lapsille sekä aiheuttavan osalle huolta. Pekkarisen ja Tuukkanen mukaan toimintamahdollisuudet, puhdas luonto, turvallisuudentunne ja palvelut ovat lapsille tärkeitä asioita heidän elinympäristössään. (Tuukkanen & Pekkarinen 2020:68–82.)

Aiemmin mainittujen kriisien lisäksi voisi myös kutsua varhaiskasvatuksen tilannetta eräänlaiseksi kriisiksi, joka näkyy pahiten pääkaupunkiseudun päiväkodeissa. Varhaiskasvatuksen kriisissä on kyse henkilöstöpulasta, eli alan avoinna oleviin työpaikkoihin ei saada palkattua pätevää henkilöstöä ja sijaisia on vaikea saada työntekijöiden poisolojen ajaksi. (Salmi 2022.) Lastenpsykiatri ja Taysin lasten neuropsykiatrian yksikön apulaisylilääkäri Riikka Riihosen mukaan varhaiskasvatuksen henkilöstöpula vaikuttaa

lasten turvallisuuden tunteeseen päiväkodissa, kun ryhmässä on aikuisten suhteen vaihtuvuutta (Pennanen 2022).

Lasten elämiin vaikuttaa monia negatiivisia asioita, joita jo edellä mainitsimme. Osa niistä on globaaleja, joihin meidän vaikutusmahdollisuutemme ovat melko olemattomat. Osa on perheen sisäisistä haasteista ja vaikutuksista johtuvia. Varhaiskasvatuksen työntekijät voivat auttaa ja neuvoa perheitä hakeutumaan avun piiriin. Varhaiskasvatuksessa oleville lapsille työntekijät voivat opettaa muun muassa tunnetaitoja. Turvallisuuden tunteen kokeminen on erittäin tärkeää lapsen kehityksen ja oppimisen kannalta. Tämän tunteen kokemiseen työntekijät voivat myös vaikuttaa.

Tarinoiden avulla voidaan opetella tunnetaitoja ja tukea osallisuutta lapsiryhmässä (Hakanen & Nevalainen 2024:13). Tarinat lisäävät ryhmän sisäistä yhteenkuuluvuuden ja turvallisuuden tunnetta (Isola 2023). Kirjoja lukiessaan aikuinen käyttää monipuolisempaa kieltä, kuin muissa arjen tilanteissa, mikä kehittää lasten sanavarastoa ja tukee innostusta omaehtoiseen lukemiseen (Jyväskylän yliopisto 2022). Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden (Opetushallitus 2022) mukaan lapsen kieli ja sen kehitys ovat keskeisessä roolissa lapsen identiteetin rakentumisessa, vuorovaikutuksessa, lapsen kehittämisessä ja oppimisessa.

Halusimme, että opinnäytetyöstämme olisi hyötyä niin lapsille kuin varhaiskasvatuksen työntekijöillekin. Halusimme tuoda turvallisuutta lasten elämiin näinä epävakaina aikoina. Turvaa ja tunnetaitoja 2-hanke näytti, miten tarinoita voi käyttää lasten kanssa työskennellessä. Päätimme ottaa turvallisuuden ja tarinat pääosaan työssämme. Pikkuhiljaa ajatus oppaasta, jonka avulla lasten kokemaa turvallisuuden tunnetta lisättäisiin, oli syntynyt. Lähdimme ehdottamaan opinnäytetyöideamme yksityisille päiväkoideille ja yhdessä Pilkkeen päiväkodeista ideamme pidettiin hyvänä. Vastaavanlaista opasta ei tietojemme mukaan ole olemassa.

Opinnäytetyössämme kehittämämme opas sisältää tietoa erilaisista menetelmistä, kuinka tarinoita voidaan käyttää turvallisuuden tunteen kehittymisen tukena. Opas auttaa näkemään tarinoiden tärkeyden ja kuinka niitä hyödyntää erilaisissa tilanteissa lasten kanssa. Toiminnallisten tehtävien tarkoituksena on lisätä turvallisuuden tunnetta sekä kasvattaa itsetuntoa ja vahvistaa omakuvaa. Opinnäytetyön tuotoksesta voivat hyötyä kaikki kohderyhmään kuuluvat ja muut sosiaali- ja terveysalan ammattilaiset. Opas löytyy liitteenä (Liite3. Turvaa tarinoista ja toiminnallisista tehtävistä – Opas varhaiskasvatuksen työn-tekijöille) opinnäytetyömme lopusta.

2 Turvallisuus

Tässä luvussa esittelemme opinnäytetyömme viitekehyksen, joka on turvallisuus. Esittelemme määritelmiä turvallisuudelle sekä miten turvallisuuden tunne syntyy ja kehittyy. Olemme kiinnittäneet erityistä huomiota siihen, miten turvallisuus näyttäytyy varhaiskasvatuksen ympäristössä.

2.1 Määritelmiä

Zednerin (2003) pitää turvallisuutta tavoitteellisen olemisen tilana. Buttonin (2008) mukaan objektiivisena tilana se voi esimerkiksi tarkoittaa absoluuttisen turvallisuuden hypoteettista tilaa, suojaa uhkilta tai uhan puuttumista. Subjektiiivisena tilana se taas tarkoittaa vapautta jännityksestä ja peloista, henkilökohtaista turvallisuuden tunnetta, turvattomuuden vastakohtaa. (ks. Branders 2016: 20.) Tieteenalan käsitteistö, empiirinen konteksti ja tutkimuskohde määrittävät turvallisuuden eri tieteenaloilla. (Branders 2016: 20).

Sinkkonen (2004) ilmaisee turvallisuuden olevan subjektiivinen kokemus. Turvallisuuden tunnetta voidaankin tarkastella niin objektiivisena näkemyksenä kuin subjektiivisena kokemuksena. Objektiivisessä näkemyksessä esillä on ulkopuolisin silmin havaittu turvallisuus, kun taas subjektiivisessä kokemuksessa keskiössä on yksilön oma kokemus turvallisuuden tunteesta. (Hurme & Kyllönen 2014, 34.)

Kokonaisturvallisuuden sanastossa turvallisuus on määritelty tilaksi, jossa uhat ja riskit ovat hallittavissa. Sillä voidaan myös tarkoittaa toimintaa tai toimintojen kokonaisuutta, jolla pyritään hallitsemaan uhkia ja riskejä tai tunnetta siitä, ne ovat hallinnassa. Turvallisuus voidaan kääntää englanniksi joko ”security” tai ”safety”. Security tarkoittaa ”kovaa” turvallisuutta eli tarkoitukselliselta vahingoittavalta toiminnalta (esimerkiksi väkivalta, rikollinen toiminta, aseellinen voimankäyttö) suojassa olemiseen (esimerkiksi rakennuksen tai valtion turvallisuus hyökkääjiä vastaan). Safety tarkoittaa ”pehmeää” turvallisuutta eli turvallisuutta, joka ei vaaranna tarkoituksellisen toiminnan takia vaan esimerkiksi onnettomuuksien, virheiden tai tapaturmien vuoksi (kuten tuotteiden käyttöturvallisuus, potilasturvallisuus, työturvallisuus). (Sanastokeskus TSK 2017.) Suomen kielessä ei ole turvallisuudelle muita samaa tarkoittavia sanoja, toisin kuin muissa kielissä näin voi olla.

Suomen lainsäädäntö määrittelee turvallisuuden yhteiskunnan velvollisuudeksi ja kansalaisten perusoikeudeksi. Suomen perustuslain (731/1999) 7§ mukaan jokaisella on

oikeus elämään sekä henkilökohtaiseen vapauteen, koskemattomuuteen ja turvallisuuteen. Suomen sisäinen turvallisuus perustuu ensisijaisesti ongelmien ja häiriöiden ennaltaehkäisyyn. Turvallisuusongelmien juurisyihin pyritään vaikuttamaan erityisesti muilla kuin turvallisuusviranomaisten toimilla. Perustan hyvälle arjen turvallisuudelle rakentavat korkea hyvinvointi, ihmisten terveys, vähäiset päihdehaitat, työllisyys, koulutus ja yhteiskunnallinen osallisuus. Suomen turvallisuuden toimilla edistetään oikeusvaltioperiaatetta ja ihmisoikeuksia. (Valtioneuvosto 2021: 8.)

Suomi ratifioi vuonna 1991 Yhdistyneiden Kansakuntien lasten oikeuksien sopimuksen. Jo vuonna 1959 Yhdistyneiden Kansakuntien yleissopimuksessa julistettiin lapsen oikeudet, joissa todettiin, että

”lapsi ruumiillisen ja henkisen kypsyttömyytensä vuoksi tarvitsee erityistä suojelua ja huolenpitoa, siihen luetaan asianmukainen hoito sekä ennen syntymää että sen jälkeen”. (ks. Valtiosopimukset 60/1991.)

Koskelan (2012) mukaan turvallisuuden arvo on vastaansanomaton, ja aikuisten velvollisuus on huolehtia siitä, että lapsi, joka ei vielä kykene huolehtimaan itsenäisesti omasta turvallisuudestaan, saa elää turvassa (ks. Lapsibarometri 2022). Lastenoikeuksien sopimus velvoittaa sopimusvaltiot lainsäädännöllisin, hallinnollisin, sosiaalisin ja koulutuksellisin toimin suojelemaan lasta muun muassa kaikenlaiselta ruumiilliselta ja henkiseltä väkivallalta, pahoinpitelyltä ja vahingoittamiselta, välinpitämättömyydeltä tai laiminlyönniltä, huonolta kohtelulta tai hyväksikäytöltä. Suojeluun käytettävien keinojen tulisi sisältää esimerkiksi menetelmiä sosiaalisten ohjelmien perustamiseksi, joilla tuetaan sekä lasta että hänestä huolehtivia henkilöitä, ja menetelmiä, joilla ehkäistäisiin, tunnistettaisiin, raportoitaisiin, tutkittaisiin, hoidettaisiin ja jatkoseurattaisiin lasten pahoinpitelytapauksia. (Valtiosopimus 60/1991.)

Lapsiasianvaltuutettu oli nostanut turvallisuuden ja lapsen oikeudet vuoden 2022 painopisteiksi. Turvallisuus nähtiin moniulotteisena ilmiönä, joka liittyy niin yksilön kokemusmaailmaan, ihmisten välisiin suhteisiin, rakennettuun ympäristöön kuin yhteiskuntapolitiittisiin rakenteisiin. Yhteiskunnan turvallisuus on riippuvainen sen harjoittamasta turvallisuus- ja yhteiskuntapolitiikasta sekä yhteiskunnan rakenteista; kaavoituksesta siinä toimiviin organisaatioihin. Panostamalla asuinalueisiin ja infrastruktuuriin sekä luottamusta herättävään kansallisen ja kansainvälisen turvallisuuspolitiikan avulla lisätään rakenteellista turvallisuutta. Perheiden toimeentulosta ja palveluista huolehtimalla, parisuhteiden ristiriitoja ja väkivaltaa ehkäisemällä sekä estämällä rikollisuutta parannetaan sosiaalista turvallisuutta. Läheiset ihmissuhteet, elinympäristössä kohdat-

tavat ilmiöt ja arjen kokemukset ovat yhteydessä koettuun turvallisuuteen. Luomalla yhteiskuntaan turvallisuutta tukevat rakenteet, kuten tiivistämällä lähiyhteisöä ja edistämällä lähidemokratiaa, voidaan vahvistaa koettua turvallisuutta. (Lapsiasiainvaltuutettu 2021.)

Opetushallituksen sivuilla on osio ”Kasvatuksen ja koulutuksen turvallisuus”, joka on kuvailtu seuraavanlaisesti:

Sivusto tarjoaa konkreettisia malleja kokonaisturvallisuuden suunnitteluun, riskien tunnistamiseen ja ennaltaehkäisyyn sekä suunnitelmien yhteensovittamiseen ja käyttöönottamiseen. (Opetushallitus 2024)

Sivustolla turvallisuus on jaettu neljään ryhmään: fyysinen, sosiaalinen, psyykinen ja pedagoginen turvallisuus. Fyysinen turvallisuus lähtee terveellisestä ja turvallisesta ympäristöstä. Fyysiseen turvallisuuteen kuuluvat muun muassa turvalliset laitteet, kalusteet ja rakennukset sekä turvallinen lähiympäristö. Sosiaaliseen turvallisuuteen kuuluvat vuorovaikutukseen, osallisuuteen ja osallistumiseen liittyvät asiat. Joukkoon kuuluminen ja osana yhteisöä oleminen ovat ihmisen perustarpeita, jotka liittyvät vahvasti sosiaaliseen turvallisuuteen. Psyykinen turvallisuus lähtee liikkeelle lapsen oikeudesta kasvaa psyykkisesti turvallisessa ympäristössä, jossa lapsi voi ilmaista omia tunteitaan vapaasti. Lapsella on oikeus saada luotettavalta aikuiselta tukea sitä tarvittaessa. Turvalliset kasvu- ja oppimisympäristöt sekä aikuisten ja lapsien väliset verkostot muodostavat pedagogisen turvallisuuden. Siihen kuuluu myös lapsia kannustava ja tukeva ohjaus. (Opetushallitus 2024.)

2.2 Turvallisuuden tunteen syntyyn ja kehitykseen vaikuttavat asiat

Turvallisuutta voidaan pitää perustarpeena ja Abraham Maslow'n luoman (1943) tarvehierarkian mukaan se on fysiologisten tarpeiden jälkeen yksi merkityksellisimmistä tarpeista. Kiintymyssuhdeteoriassa tarkastellaan ihmisen pyrkimystä muodostaa vahvoja tunnesiteitä jo vauvasta lähtien (ks. Sinkkonen 2004). Bowlbyn (1979) kiintymyssuhdeteorian mukaan lapsi tarvitsee huolenpitoa ja turvaa aikuisilta (ks. Lapsibarometri 2022), ja tämä hoiva tukee lapsen luottamusta itseensä ja muihin ihmisiin. Kiintymyssuhde alkaa muodostua vauvan ja hänen ensisijaisen hoivaajansa välille hoivaajan vastatessa vauvan viesteihin esimerkiksi nälän tunteesta. (Koivula & Laakso 2022:113–114). Kiintymyssuhdeteorian kehittäjien Mary Ainsworthin ja John Bowlbyn (1991) mukaan kiintymyssuhde vauvan ja ensisijaisen hoivaajan välillä näkyy erityisesti vauvan reaktiossa ja tavassa käsitellä tunteitaan hänen joutuessa eroon hoivaajastaan

(ks. Koivula & Laakso 2022:113). Ainsworthin (1978) mukaan turvallisessa kiintymyssuhteessa aikuinen vastaa lapsen hätään ennakoitavasti ja sensitiivisesti, kun taas turvattomassa kiintymyssuhteessa lapsi ei voi ennakoita, miten aikuinen hänen hätäänsä vastaa, tai vastaako aikuinen ollenkaan lapsen tarpeeseen (ks. Sinkkonen 2004).

Kallisen ja kumppaneiden (2021) tutkimuksessa haastateltiin pari- ja ryhmähaastateltuina 115 lasta, joista 54 oli esiopetusikäisiä. Kysymykset koskivat lasten hyvinvointia, kuulluksi tulemistä, osallisuudenmahdollisuuksia sekä koulun ja varhaiskasvatuksen kehittämistä. Lasten vastauksissa turvallisuutta ja sen muodostumista koskien korostui koti, perhe, koulu tai päiväkotito. Tutkimuksen mukaan lapset kokivat olonsa turvalliseksi kotona perheensä kanssa rauhassa ollessaan ilman riitaa kenenkään kanssa. Tutkimuksessa nousi kodin positiivisen ilmapiirin merkitys ja turvallisuuden tunteen tärkeys lapselle. (Kallinen & Nikupeteri & Laitinen & Lantela & Turunen & Nurmi & Leinonen 2021:10.)

Turvattomuuden kokemisen lapsena on todettu olevan haitallista niin fysiologisten toimintojen, sosiaalisten suhteiden kuin psykologisen kehityksen näkökulmasta. Langinauer (2011) mukaan on arveltu, että turvattomuuden kokemukset aiheuttavat havaittavia muutoksia aivotoinnoissa ja jopa aivorakenteissa. Asmundsonin & Afifin (2020) mukaan kattava ACE-tutkimussuuntaus (adverse childhood experiences) on osoittanut, että lapsuudenaikainen turvattomuus on yhteydessä aikuisuudenaikaiseen somaattisiin ja psyykkisiin sairauksiin sekä sosiaalisen huono-osaisuuteen. (ks. Lapsibarometri 2022.) Tiesmäki (2023) totesi opinnäytetyössään, että vahva altistuminen lapsuuden ajan haitallisille kokemuksille kolminkertaisti riskin sairastua mihin tahansa krooniseen sairauteen ennen 70-ikävuotta. Sen on myös todettu lisäävän itsemurhayrityksiä, ahdistuneisuushäiriötä ja masennusta. Myös alkoholin ongelmakäyttö ja huumeiden käyttö on tunnettuja haittoja. Vahvan altistumisen on todettu myös lisäävän yksinäisyyttä ja aiheuttavan ongelmia muun muassa sosiaalisissa suhteissa.

2.3 Turvallisuus ja varhaiskasvatus

Suomessa varhaiskasvatusta säädellään lailla, asetuksilla ja Varhaiskasvatussuunnitelman perusteilla. Niissäkin otetaan kantaa turvallisuuteen. Varhaiskasvatuslain (540/2018) mukaan varhaiskasvatusympäristön tulisi olla kehittävä, oppimista edistävä sekä terveellinen ja turvallinen lapsen ikä, kehitys ja muut edellytykset huomioon ottaen. Laki sanoo, että lasta tulisi suojata väkivallalta, kiusaamiselta ja muulta häirinäältä. Lisäksi toimitilojen ja toimintavälineiden tulisi olla terveellisiä, turvallisia ja asianmukaisia, esteettömyys huomioon ottaen. (Varhaiskasvatuslaki 540/2018.) Oletamme,

että laki huomioi erityisesti väkivallan, kiusaamisen ja häirinnän, koska ne ovat helpoiten tunnistettavissa turvallisuutta vaarantavina tekijöinä.

Fyysinen turvallisuus varhaiskasvatuksessa kattaa rakennukset, niiden tekniset järjestelmät, lähiympäristön ulkoilupihoineen, liikennealueineen, liikunta-alueineen ja lähimetsineen. Niiden tulee olla tarkoituksenmukaisia, turvallisia ja terveellisiä. Sosiaalisesti turvallisessa oppimisympäristössä mahdollistuu lasten vuorovaikutustaitojen kehitys sekä toimiminen osallisena ryhmässä. Varhaiskasvattajan tehtävänä on varmistaa kaikkien lasten mahdollisuus olla osana vertaisryhmää. Psykkistä turvallisuutta edistetään vahvistamalla lasten tunnetaitoja ja itsetuntoa. Kasvattajan tulee tunnistaa lapsen mahdolliset tuen tarpeet ja toimia pedagogisesti niiden edellyttämällä tavalla. Psykkistä turvallisuutta kasvattaja voi edistää myös luomalla turvallinen ja hyväksyvä ilmapiiiri ryhmään. Pedagoginen turvallisuus muodostuu turvallisesta kasvu- ja oppimisympäristöstä, sen aikuisista ja lapsista sekä heidän välisistensä suhteista. Siihen kuuluu myös esimerkiksi turvallisuuskasvatus ja -tutkimus sekä varhaiskasvatus- ja esiopetus suunnitelmat. (Opetushallitus 2024d; Opetushallitus 2024e; Opetushallitus2024f: Opetushallitus 2024g.)

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet pohjautuvat lakiin ja niissä toistuvat samat asiat, sekä selostetaan tarkemmin, mitä varhaiskasvatukselta odotetaan. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa sanotaan, että varhaiskasvatuksessa pidetään huolto koko yhteisön fyysisestä, psyykkisestä ja sosiaalisesta turvallisuudesta. Tämä tarkoittaa lasten lisäksi myös henkilökuntaa. Turvallisuutta edistetään tapaturmien suunnitelmallisella ehkäisyllä ja seurannalla, turvallisuuskasvatuksella sekä tiloista ja välineistä huolehtimisella. (Opetushallitus 2022.)

Henkilöstön rooli nähdään keskeisenä lasten sosiaalisten ja emotionaalisten taitojen harjoittelussa ja kehittämisessä. Kiusaamista ennaltaehkäistään tukemalla lasten vertaissuhteita ja yhteisön hyvinvointia. Lisäksi ristiriitoja opetellaan tunnistamaan ja ratkaisemaan rakentavasti. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2022.) Köngäs (2018) tuli tutkimuksessaan siihen tulokseen, että päiväkotiarjessa lapsille tulee monia mahdollisuuksia tunneällyn kehitykselle. Hän näkee tunneällyn kehittämisessä monia hyötyjä. Tutkimus antoi hänen mukaansa myös viitteitä siitä, että tutkimuksen työkaluilla olisi mahdollista tehokkaasti ja pitkällä tähtäimellä vähentää lasten ja nuorten syrjäytymistä, käytös- ja oppihäiriöitä sekä kiusaamisen uhkaa.

Hurme & Kyllönen (2014: 23) mukaan varhaiskasvatuksen kasvattajan vastuulla on luoda lapselle kasvu- ja oppimisympäristö, jossa lapsi pystyy ohjaamaan voimavaransa

häneltä odotettavaan toimintaan. Jotta lapsi voi tehdä parhaansa, hänellä olisi oltava hyvä ja turvallinen olo. Myös kasvattajalla tulisi olla riittävä turvallisuuden tunne, jotta hän pystyy tekemään kasvatustyönsä hyvin. Turvallisessa ympäristössä sekä kasvatettavat että kasvattajat voivat hyvin. (Hurme & Kyllönen 2014: 23.)

2.4 Aiemmat tutkimukset

Aiempiä tutkimuksia lapsen turvallisuuden tunteesta ei löytynyt kovinkaan montaa. Väitöskirjoja emme löytäneet ollenkaan. Turvallisuuteen liittyviä ja viittaavia tutkimuksia kyllä on, mutta niissä näkökulma on enemmän varhaiskasvatuksessa, työturvallisuudessa tai fyysisessä turvallisuudessa (esimerkiksi autoistuimet, rokotukset). Ammattikorkeakoulujen opinnäytetöistä löytyi useita lasten turvallisuuteen ja turvallisuuden tunteeseen liittyviä töitä.

Livingstonen ja Valkealahden (2024) kandidaatin tutkielman tavoitteena oli esittää turvallisuuden tunteen ja osallisuuden yhteisesti luomaa merkityksellisyyttä lapsen turvallisuuden tunteen muodostumisessa ja ylläpidossa varhaiskasvatuksessa. Tutkimus osoitti, että turvallisuuden tunteen muodostumiseen vaikuttaa ensiarvoisesti osallistava toiminta, jossa turvallisessa ympäristössä tuetaan sekä monipuolisesti että yksilökeskeisesti lapsen toimijuutta.

Saarikko (2021) oli opinnäytetyössään tutkinut lasten turvallisuutta ja turvallisuuden tunnetta Kanta-Hämeen perhetyö ry:n työntekijöiden näkökulmasta. Tutkimusaineisto oli koottu seitsemän työntekijän kokemuskirjoituksesta, jotka oli kerätty kirjoituskutsun avulla. Aineisto analysoitiin aineistolähtöisellä sisällönanalyysillä, josta muodostui kolme pää-luokkaa: vanhemmuuden tukeminen, rakkautta ja rajoja – lapsen turvallisuutta tukeva toiminta ja Minä pystyn vaikuttamaan – työntekijän rooli. Tutkimuksen johtopäätös oli, että lapsen turvallisuuden tunteeseen vaikuttavat vanhemmuus, vuorovaikutus lapsen kanssa, hyväksyvä, lämmin ja yksilöllinen kohtaaminen, toimivat rakenteet sekä työntekijän rooli ja konkreettiset toiminnot. Tilaajan toiveena oli, että heidän työntekijöilleen tehtäisiin konkreettinen menetelmäopas turvallisuutta lisäävistä tekoista. Oppaastamme voisi olla heille hyötyä, vaikkei se vastaakaan täysin toivetta.

Pasanen (2020) oli opinnäytetyössään tutkinut alle 3-vuotiaiden turvallisuuden tunnetta varhaiskasvatuksessa. Tutkimus oli tehty haastatteluina e-lomakkeella, joista ilmeni, että turvallisuuden tunteen tukemiseen vaikuttivat työntekijöiden mielestä eniten lasten ja vanhempien kohtaamisessa sensitiivinen työote, vuorovaikutuksen sensitiivisyys erityisesti lasten kanssa, lasten kuunteleminen aidosti ja lasten turvaleyden salliminen

myös sängyn ulkopuolella. Yhteistyöpäiväkodin alle 3-vuotiaiden ryhmässä turvallisuuden tukeminen otettiin osaksi ryhmän toimintasuunnitelmaa ja työntekijöiden mielestä sen ansiosta lasten levottomuus ja itkut olivat vähentyneet.

Koskenranta ja Vähämäki (2017) tutkivat opinnäytetyössään lapsen turvallisuuden tunnetta varhaiskasvatuksessa. Kyseessä oli laadullinen tutkimus, jonka aineisto kerättiin työntekijöitä haastattelemalla, ryhmää havainnoimalla ja lasten ottamista kuvista. Aineisto analysoitiin sisällönanalyysilla, koodaamalla, litteroimalla ja teemoittelemalla. Teemoiksi muodostui vuorovaikutus, kasvattajan toiminta ja läsnäolo, fyysinen tila, menetelmät sekä henkilökunnan mitoitus ja pysyvyys. Kasvattajien käyttäytymisellä, toiminnalla ja vuorovaikutuksella on suuri merkitys turvallisuuden tunteen tukemisessa, selvisi tutkimuksessa. Tutkimustuloksissa korostuivat eniten lämmin vuorovaikutus, kasvattajien läsnäolo, rutiinien ja struktuurin sekä fyysisen tilan tärkeys. Tutkimuksen mukaan keinoja lasten turvallisuuden tunteen tukemiseen olisivat syli ja sillittely, musiikki ja sadut, turva-objektit eli unilelut, rievut tai muut omat tärkeät esineet, leikkitalu ja pienryhmät.

Loimuneva (2015) tutki pro gradu -tutkielmassaan lasten hyvinvointia vuorohoidossa. Aineistona oli kahdeksan työntekijän teemahaastattelut. Tutkimuksen mukaan työntekijöiden omilla toiminnoilla ja päätöksillä voidaan vaikuttaa lapsen turvallisuuden tunteeseen. Lapsen sensitiivinen ja yksilöllinen kohtaaminen oli tärkein turvallisuutta lisäävä tekijä haastateltavien mielestä. Erityisesti pienten lasten turvallisuuden tunteen kokemisessa korostuivat syli, läheisyys ja turvaobjektit. Tulosten mukaan myös yhdessä sovitut säännöt ja rutiinit kasvattavat lapsen turvallisuuden tunnetta.

3 Satujen ja tarinoiden hyödynnettävyys lasten kanssa

Tarinat ja sadut sitoutuvat vahvasti opinnäytetyömme turvallisuus aiheeseen, sillä tarinoiden kautta lapsi voi käsitellä omia tunteitaan ja esimerkiksi kohdata saduissa omia pelkojaan turvallisen aikuisen läsnä ollessa, mikä luo lapselle turvaa (Lastenkirjainstituutti 2017:4). Lapsille tuotettujen tarinoiden lisäksi lapsen itsensä kertoman sadun kautta lapsi käsittelee elämää ja erilaisia tunteitaan (Heikkilä-Halttunen 2015:120). Kotoneva (2015) tutki opinnäytetyössään millainen merkitys saduilla on lapselle varhaisvarhaiskasvatuksen työntekijöiden näkökulmasta. Tutkimuksessa varhaiskasvatuksen työntekijät nostivat esiin satujen tuoman aikuisen huomion lapselle ja läheisyyden, joiden he kokivat vaikuttavan lapsen turvallisuuden tunteeseen positiivisesti. (Kotoneva 2015.)

Lisäksi Aiemmat tutkimukset -osiossa todettiin jo, että turvallisuuden tunteen muodostumiseen vaikuttaa muun muassa osallistava toiminta, sensitiivinen vuorovaikutus lapsen kanssa, syli ja silittely, musiikki ja sadut sekä hyväksyvä, lämmin ja yksilöllinen kohtaaminen. Kaikki edellä mainitut asiat voivat toteutua kirjanluku- tai sadutusuhetkessä, mikä tekee siitä silloin myös turvallisuutta lisäävän hetken.

3.1 Tarinallisuus

Tarinat saatetaan helposti mieltää kirjoista luetuiksi kertomuksiksi ja saduiksi, mutta ne voidaan nähdä myös tapahtumasarjana. Tarinallisuus käsittää kokonaisuudessaan suullisen-, kehollisen-, visuaalisen- ja kirjallisen ilmaisun. (Isola 2023.) Näitä ilmaisun muotoja voisi esimerkiksi olla laulu, loru, tanssi, keksitty tai tapahtuneeseen perustuva kertomus ja kosketus. Ilmaisun muotoja voi yhdistellä myös keskenään, jolloin tarinaa voi tuntea monien aistien kautta. Isolan (2023) mukaan tarinat luovat yhteenkuuluvuuden tunnetta, niiden kautta voi tulla kuulluksi ja tarinoiden keinoin voi käsitellä haastaviakin aiheita sellaisenaan tai esimerkiksi vertauskuvien kautta. Tarinan jakaminen vaatii riittävästi aikaa ja rauhallisen tilan, jotta tarina tulee kuulluksi ja nähdyksi. (Isola 2023.) Tarinoiden ei tarvitse olla pitkiä tai johdonmukaisia (Isola 2023), vaan Hakasen ja Nevalaisen (2024) mukaan lyhyt kuulumistenkin vaihto voidaan nähdä tarinana. Tarinoiden jakaminen voi luoda parhaimmillaan turvaa lapselle varhaiskasvatuksessa. (Hakanen & Nevalainen 2024:8–9.) Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteiden (2014) mukaan lapsia tulee rohkaista luomaan tarinoita ja tarinoiden tekemisen taitoa tuleekin harjoitella esiopetuksessa (Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2014). Lorujen avulla lapsi oppii kieltä, tunteita ja sosiaalisia käytänteitä (Moine 2022:110). Lorujen hyödyntäminen ja hassuttelu tukee myönteistä ilmapiiriä lapsiryhmässä, mikä heijastuu positiivisesti lasten hyvinvointiin (Opetushallitus 2022).

Ajattelemme, että tarinoita ja tarinallisuutta voi varhaiskasvatuksessa hyödyntää päivittäin monenlaisissa tilanteissa. Siirtymätilanteissa lasten kanssa voi yhdessä luoda esimerkiksi tarinaa siitä, mihin olemme matkalla, miten sinne menemme ja keitä me olemme. Laululle, lorulle tai sadulle voi yhdessä keksiä jatkoa ja käsienpesun lomassa pelastaa sormet likahirviön otteesta. Varhaiskasvatuksessa ja ylipäätään lasten kanssa tarinallisuus kytkeytyy hyvin vahvasti leikkiin (Hakanen & Nevalainen 2024:10). Ajattelemme, että varhaiskasvatuksen työntekijöiltä vaaditaan herkkyyttä huomata ja kuulla pitkien ja näkyvien tarinoiden lisäksi myös pienet tarinat lapsen tunteista tai kokemuksista ja luoda lapselle kokemus siitä, että hänen tarinansa on yhtä arvokas kuin muidenkin.

3.2 Lapsen kanssa lukeminen

Yhdessä aikuisen kanssa kirjojen tutkiminen ja satujen kuunteleminen voi olla monelle lapselle mieleistä puuhaa päiväkodissa, kuin myös kotona. Lapselle lukemisesta ja lapsen kanssa kirjojen tutkimisesta on muitakin hyötyjä, kuin mukava yhteinen ajanviete ja rauhoittuminen kirjan äärelle. Hakulisen (2018) mukaan lapselle kirjan lukemisessa toteutuu lapsen tarve saada läheisyyttä, yhteistä tekemistä ja lapsi oppii niin kieltä, kuin uusia sanojakin (Hakulinen 2018). Lapsen oppiessa ilmaisemaan itseään paremmin sanallisesti se näkyy myönteisesti arjen konfliktitilanteissa, kun lapsi kokee tulevana ymmärretyksi ja kuulluksi (Heikkilä-Halttunen 2015:12). Lukemisessa on Heikkilä-Halttusen (2015:132) mukaan kyse kirjan avulla välittyvästä psyykkisestä ja fyysisestä tunteesta lukijan ja kuulijan välillä. Tämä on mielestämme helppo nähdä, mikäli kuvittelee mielessään lapsen istumassa vanhempansa, varhaiskasvatuksen työntekijän tai muun lapsen elämässä olevan aikuisen lähellä yhdessä kirjaa lukien ja tutkien. Hasegawa ja kumppanit (2021) todistivat tutkimuksellaan myös sen, että lapsi kuuntelee tarkemmin ja on motivoituneempi kirjaan, kun sitä lukee hänelle tuttu henkilö (esimerkiksi äiti tai läheinen hoitaja) kuin ventovieras ihminen.

Kirjojen avulla lapsi oppii myös moraalista, eli tunnistamaan mikä on oikein ja mikä väärin. Kirjojen saduissa käsitellään monesti erilaisia tunteita ja lapsi saattaakin eläytyä vahvasti kirjan hahmon tunnetiloihin ja oppia tunteiden säätelykeinoja. (Heikkilä-Halttunen 2015:60–61.) Lapselle lukeminen pienestä pitäen auttaa häntä myötäelämään toisten tunteita ja sadut tukevatkin lapsen tunnekasvatusta. Osa tarinoista voi olla lapsen mielestä jännittäviä ja jopa pelottavia. Kirjoissa haastavaksi koettuja aiheita, kuten kuolema, tai vanhempien ero on usein esitetty eläinhahmojen avulla, jolloin tarina on etäännytetty lapsen omasta elämästä, jotta lapsen on helpompi käsitellä aihetta (Heikkilä-Halttunen 2015:59)

Yhdessä muiden kanssa sadun kuunteleminen lisää ryhmään kuulumisen tunnetta (Laine 2018:23). Lapsi saattaa valita kerta toisensa jälkeen saman kirjan luettavaksi ja kirja voi lukevasta aikuisesta olla jo tylsä, mutta lapselle tuttu kirja voi tuoda turvaa hektisen arjen keskellä. Lapsen näkökulmasta tutut asiat tuovat turvaa ja hallinnan tunnetta, kun hän tietää mitä niin kirjassa, kuin päivittäisten rutiinien merkeissä seuraavaksi tapahtuu. Voi myös olla, ettei lapsi ymmärrä satua ensimmäisellä kerralla ja hän tarvitsee useamman kuuntelemiskerran päästäkseen satuun kiinni. (Heikkilä-Halttunen 2015:127–132.)

Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteiden mukaan esiopetuksessa on tavoitteena tukea lapsen kielellistä kehitystä ja kannustaa lapsia kirjojen ääreen. Esiopetuksessa lapsille tulee lukea monipuolisesti erilaista kirjallisuutta ja keskustella sen jälkeen lue-
tusta. Lasta kannustetaan tuomaan keskusteluissa esiin ja ilmaisemaan monin tavoin lukemaansa ja kuulemaansa. (Opetushallitus 2014.)

4 Toiminnalliset tehtävät

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden mukaan lasten on luontevaa oppia toiminnallisten ja luovuutta hyödyntävien työtapojen kautta (Opetushallitus 2022). Toiminnallisten työtapojen keskeisimpiä elementtejä on yhdessä tekeminen ja sen kautta yhteisöllisyys, sekä toiminnan myötä tulleiden kokemusten yhteinen tarkastelu. Luovuutta hyödyntävät työtavat, kuten draama, musiikki ja kuvataide voivat edistää ryhmän ryhmäytymistä ja sosiaalista vuorovaikutusta, ja vahvistaa yksilön itsetuntoa. Toiminnalliset menetelmät käsittävät ihmisen luonnostaan luovana, tuntevana, aistivana ja elämyksiä hakevana olentona. (Nivala & Ryyänen 2019:209–211.)

Sadutus on Monika Riihelän 1980-luvulla keksimä ja Liisa Karlssonin kehittämä menetelmä, joka perustuu kerrontaan. Sadutuksessa tarinan kertoja, eli sadutettava saa itse valita mitä haluaa kertoa ja kuulija, eli saduttaja kirjoittaa sen sana tarkasti ylös, jonka jälkeen tarina luetaan ääneen ja kertoja saa halutessaan muokata sitä. (Weckström 2021.) Sadutuksen ohje kuuluu seuraavasti.

Kerro minulle satu tai tarina. Kirjaan sen juuri niin kuin sen minulle kerrot. Lopuksi luen tarinasi ja voit muuttaa tai korjata sitä, mikäli haluat. (ks. Karlsson, Lastikka, Weckström 2018:77.)

Sadutusmenetelmää alettiin kehittämään halusta kuulla mitä lapset ajattelevat ja miten he asioita kokevat ilman, että heiltä aikuinen odottaa tietynlaista vastausta (Karlsson 2014:192–196). Tästä huolimatta sadutusmenetelmää voi hyödyntää kaiken ikäisten ihmisten kanssa (Karlsson 2014:85). Me keskitymme tässä kuitenkin sadutusmenetelmän hyödyntämiseen lasten kanssa. Aikuinen voi saduttamisen avulla harjoitella pysähtymään lapsen äärelle ja kuulemaan mitä lapsella on sanottavana. Saduttamisen kautta lapsen ääni tulee kuuluviin ja hänen ajatuksensa tallennettua kirjoitettuun muotoon. Säännöllisesti tehty sadutus voi parhaimmillaan luoda enemmän tilaa lasten aloitteille ja tuoda lasten ääntä paremmin kuuluviin myös sadutustilanteiden ulkopuolella.

(Weckström 2021.) Saduttaminen vaatii saduttajalta, eli kuulijalta paljon, sillä hänen tulee keskittyä omien ajatustensa sijaan sadutettavan ajatuksiin ja kertomaan (Karlsson 2014:176–177).

Sadutuksen tavoitteena onkin luoda valta-asetelmassa olevien, kuten varhaiskasvatuksen työntekijän ja lapsen välille tasavertaisuutta ja vastavuoroisuutta. Parhaimmillaan lapsi pääsee sadutuksessa tuomaan esiin omia vahvuuksiaan ja osaamistaan, mikä vahvistaa lapsen itsetuntoa ja ajatusta siitä, että hän on hyvä ja osaava. (Karlsson ym. 2018.) Sadutus parhaimmillaan tukee omanarvontuntoa, sekä auttaa lasta tuomaan omia ajatuksia ilmi myös muissa tilanteissa (Karlsson & Peltonen 2024). Karlssonin ja Peltosen (2024) mukaan sadutusmenetelmää lasten parissa hyödyntävän kuuntelun taito paranee ja sen myötä syntyy parhaimmillaan dialogisuutta (Karlsson & Peltonen 2024).

5 5–6-vuotiaan lapsen kehitys

Koska oppaamme sisältää muun muassa lukemisen kuuntelemista, sadutusta ja toiminnallisia tehtäviä, päätimme, että kohteena olevien lasten täytyisi osata ja tietää tiettyjä asioita, jotta opasta voisi käyttää ja siitä olisi hyötyä. Holistisen ihmiskäsityksen mukaan ihminen on fyysinen, psyykkinen ja sosiaalinen kokonaisuus, jonka kehitys nähdään kokonaisvaltaisena ja dynaamisena (Ojanen & Ritmala & Sivén & Vihunen & Vilén 2013: 64; Storvik-Sydänmaa & Talvensaari & Kaisvuori & Uotila 2012: 10). Jos yhdellä alueella tapahtuu kehitystä, niin muissakin alueissa tapahtuu muutoksia (Storvik-Sydänmaa ym. 2012: 10). Osa-alueet ovat fyysinen kasvu, motorinen, kognitiivinen ja persoonallisuuden kehitys sekä sosiaalinen kehitys (Ojanen ym 2013: 64). Fyysiseksi kasvuksi nähdään painon ja pituuden lisäksi elimien, luuston ja lihasten kasvu. Motorinen kehitys kuvaa liikkeiden kehitystä, joka jaetaan karkea- ja hienomotoriikkaan. Karkeamotoriikka on suurten lihasryhmien hallintaa, joita käytetään liikkumiseen ja hienomotoriikka on pienten lihasryhmien hallintaa, joita ovat esimerkiksi sormiliikkeet. Kognitiivisella kehityksellä tarkoitetaan tiedon käsittelyyn liittyvää kehitystä, johon kuuluu ajattelun, havaintojen, kielen, muistin ja oppimisen kehitys. (Storvik-Sydänmaa ym. 2012: 10–11.) Sosiaalista ja persoonan kehitystä kutsutaan usein psykososiaaliseksi kehitykseksi, koska halutaan korostaa niiden kehityksien yhteyttä (Ojala ym. 2013: 64–65). Kehitykseen nähdään vaikuttavan ainakin kolme tekijää: kypsyminen ja perimä, ympäristö (fyysinen, sosiaalinen ja kulttuurinen) sekä yksilön oma suuntautuneisuus ja aktiivisuus (Ojala ym. 2013: 65; Storvik-Sydänmaa ym. 2012: 10). Koimme, että varhaiskasvatuksesta lapsista 5–6-vuotiaat sopivat parhaiten oppaamme tarkoituksiin.

5.1 Fyysinen kasvu ja motorinen kehitys

Taulukko 1. Lapsuuden ja nuoruuden ikäkausijako (Storvik-Sydänmaa ym. 2012: 11).

Ikä	Ikäkausi
0–28 vrk	Vastasyntynyt
0–1 v	Imeväisikäinen
1–3 v	Varhaisleikki-ikäinen
3–6 v	Myöhäisleikki-ikäinen
7–12 v	Kouluikäinen
12–18 v	Nuori

Kasvun ja kehityksen rytmin mukaan voidaan lapsuus ja nuoruus jakaa eri ikäkausiin (Ojala ym. 2013: 120; Storvik-Sydänmaa ym. 2012: 11). 5–6-vuotiaat sijoittuvat myöhäisleikki-ikäisiin (taulukko 1.). Myöhäisleikki-ikäisessä lapsessa tapahtuu monia ulkoisia muutoksia, esimerkiksi pituuskasvu, vatsanpyöreys häviää ja ensimmäiset maitohampaat irtoavat. Lisäksi lapsen karkea- ja hienomotoriikkataidot kehittyvät paljon (taulukko 2.). Viisivuotiaan perusliikunta on kehittynyttä ja osa liikkeistä on automatisoituneita. Myös käden ja silmän yhteistyö sekä sorminäppäryys kehittyvät nopeasti. Kuusivuotiaana lapsella on motorisen kehityksen perusvalmiudet ja motoriset perustaidot automatisoituvat. Kun lapsen motorinen taito automatisoituu, hänen ei tarvitse enää miettiä liikumistaan, vaan lapsi voi kiinnittää kaiken huomionsa ympäristön tarkasteluun. Näin ollen hyvät perusmotoriset taidot vähentävät lasten tapaturmia. Kuusivuotias voi vaikuttaa nopean fyysisen kasvun vuoksi kömpelöltä. Lisäksi monet lisääntyneet taidot saattavat antaa hänestä motorisesti levottoman kuvan. Valmiudet monimutkaisiin liikkeisiin paranevat seitsemään ikävuoteen mennessä. (Storvik-Sydänmaa ym. 2012: 47–48.)

Taulukko 2. Myöhäisleikki-ikäisen motoriikan kehittymisen osavaiheet (Storvik-Sydänmaa ym. 2012: 49).

Ikä	Karkeamotoriikka	Hienomotoriikka
3 v	Lapsi osaa hyppiä molemmilla jaloilla ja seisoa jonkin aikaa yhdellä jalalla, hän juoksee hyvin ja kulkee portaita vaivatta sekä osaa ajaa kolmipyöräistä polkupyörää.	Lapsi pystyy pujottamaan helmiä lankaan. Lapsen kynäkäyttö on kehittynyttä, ja hän osaa piirtää viivan ja ympyrän. Lapsi osaa pukea ja riisua vaatteita.

4 v	Lapsi osaa hypätä yhdellä jalalla ja kävellä portaita alas vuoroaskelin.	Lapsi osaa pujottaa kengännauhan kenkään, laittaa napin kiinni ja piirtää mallista neliön ja ihmiseen kolme osaa.
5 v	Perusliikunta on kehittynyt, ja osa liikkeistä on muuttunut automaattisiksi. Lapsi osaa ajaa kaksipyöräisellä polkupyörällä, luistella, hiihtää, ja hyppiä erikseen kummallakin jalalla. Tasa-paino riittää kiipeämiseen.	Lapsen sorminäppäryys kehittyy nopeasti, hallitsee saksien käytön, osaa piirtää tähden ja kolmion sekä kirjoittaa oman nimensä.
6 v	Lapsella on motorisen kehityksen perusvalmiudet. Nopean kehityksen vuoksi lapsi voi olla kömpelö. Lapsi koettelee voimiaan.	Lapsi osaa kirjoittaa kirjaimia.

Hienomotorisilta taidoiltaan 5–6-vuotiaat soveltuvat oppaassamme oleviin piirustus- ja askartelutehtäviin. 5–6-vuotiaat saattavat myös jo leikkiä ulkona keskenään ilman vanhempia, jolloin heidän oli hyvä osata oppaassamme esiteltyjä turvavinkkejä.

5.2 Kognitiivinen kehitys

Myöhäisleikki-iässä lapsen ajattelu kehittyy, kun tietorakenteet ja käsitemaailma laajenevat sekä työmuisti paranee. Lapsen tietomuistiin tallentuu opitut käsitteet ja ne ohjaavat muita toimintoja. Aluksi lapsen ajattelu on itsekeskeistä, eikä hän pysty katsomaan asioita toisen näkökulmasta. Lapsen kanssa on mahdollista keskustella asioista eri tavalla, kun muisti on kehittynyt enemmän. Viiteen ikävuoteen mennessä lapsen mielikuvitus on kasvanut, josta on sekä hyötyä että haittaa. Lapsen voi olla vaikea erottaa ovatko mielikuvituksen tuotteet tarua vai totta, joka voi aiheuttaa pelkoja. Toisaalta taas mielikuvituksen avulla lapsi voi oppia selviytymään tilanteista entistä paremmin. Lapsi kykenee luovaan ajatteluun ja hänen ongelmanratkaisutaitonsa kehittyvät. 5–6-vuotiaana lapsi alkaa pohtimaan syy-seuraus-suhteita ja hakee tukea ajatuksilleen aikuiselta. Lapsi voi muistaa asioita monen kuukauden takaa. Kouluikä lähestyttäessä myös kiinnostus kirjaimiin ja numeroihin kasvaa. (Storvik-Sydänmaa ym. 2012: 49–50.)

Viisivuotiaalla on usean tuhannen sanan sanavarasto ja hän hallitsee äidinkieltänsä taitavasti ja sanojen yhdistelyn perussäännöt (Ojala ym. 2013:137; Nurmi ym. 2014: 47). Lapsi oppii vaikeammatkin äidinkieltänsä äänneet, ja pystyy kertomaan tarinoita tai tapahtumia niin, että vieraskin kuulijaa ymmärtää ne (Ojala ym. 2013: 136–137). Lapsen kyky ymmärtää käsitteitä kasvaa ja hän osaa myös käyttää niitä, esimerkiksi paljon-vähän, hitaasti-nopeasti (Storvik-Sydänmaa 2012: 50). Viisivuotias pystyy

kertomaan johdonmukaisen, lyhyen tarinan, jossa tapahtumat etenevät ajallisesti oikein (Nurmi ym. 2014: 52).

Kuusivuotiaan sanavarasto on jo noin 10 000–15 000 sanaa ja hän voi käyttää monimutkaisiakin lauseita. Kuusivuotiaan puhe on jo melko oikeakielistä ja selvää sekä osaa vuorovaikutuksen perustaidot. Lapsi kuuntelee ja kertoo mielellään tarinoita. Kuusivuotiaan lapsen tarinoissa alkaa olla jo yksityiskohtia. (Storvik-Sydänmaa 2012: 51.) Lapsi myös pystyy toistamaan kuulemastaan tarinasta pääkohdat: kuka teki, mitä teki, missä järjestyksessä ja miten tarina päättyi. Lapsi ilmaisee toisille tunteitaan ja ajatuksiin kertomalla tarinoita. Erityisesti vanhempien kanssa lapset kertovat mielellään tarinoita, koska se antaa heille mahdollisuuden puhua vanhempien kanssa heitä kiinnostavista asioista. (Nurmi ym. 2014: 52.)

5–6-vuotias pystyy kognitiivisilta taidoiltaan osallistumaan oppaamme sadutustuokioihin tai keskustelemaan luetusta kirjasta, koska heillä on tarpeeksi suuri sanavarasto ja kerrontakyky. Vilkkaan mielikuvituksen aiheuttamia pelkoja voidaan käsitellä esimerkiksi kirjojen kautta. Yhteiset luku- ja sadutushetket voivat kasvattaa lapsen kokemaa turvallisuuden tunnetta.

5.3 Psykososiaalinen kehitys

Ihmisen persoonan perusta luodaan varhaislapsuudessa. Se muotoutuu vuorovaikutuksessa ympäristön ja lapselle tärkeiden ihmisten kanssa. (Storvik-Sydänmaa 2012: 52.) Kiintymyssuhde on yleisesti hyväksytty teoria, joka kuvaa vauvan ja vanhemman vuorovaikutusmalleja sekä tarkastelee niiden vaikutusta lapsen myöhäisempään kehitykseen. (Ojanen ym. 2013: 157). Minäkäsitys on yksilön käsitys itsestä ja omasta persoonasta. (Storvik-Sydänmaa 2012: 52). Kiintymyssuhdeteoria voitaisiin myös nähdä persoonallisuusteorian osana, koska se kuvaa lapsen minäkuvan kehitystä suhteessa hoitajaan vanhempaan (Ojala ym. 2013: 157). Lapsen oma minäkäsitys perustuu lähinnä fyysisiin ominaisuuksiin ja tekoihin ennen kouluikää. Minäkäsityksellä on suuri vaikutus yksilöön, koska se ohjaa ihmisten toimintaa, antaa merkityksen kokemuksille ja auttaa pitämään psyykkisesti tasapainossa. Lapsen moraalinen kehitys voi alkaa sitten kun hänelle on syntynyt kuva itsestä. (Storvik-Sydänmaa 2012: 52.)

Myöhäisleikki-iässä lapsi alkaa tutkia itseään ja ympäristöään sekä kiinnostuu uusista asioista, mitkä vaikuttavat hänen minuutensa muovautumiseen. Lapsi alkaa ymmärtämään oman erillisyytensä. Lapsesta tulee osa ympärillä olevaa kulttuuria sekä sosiaalista normi- ja arvomaailmaa. (Storvik-Sydänmaa 2012:52.) Varhaiskasvatus vaikuttaa

lapsen kehitykseen välittämällä yhteiskunnan ja kulttuurin arvoja ja asenteita. Varhaiskasvatus valmistaa lapsia koulua varten opettamalla esimerkiksi sääntöjen noudattamista, keskittymiskykyä, ottamaan vastuuta itsestä ja tuomaan omia näkemyksiä esiin. (Ojala ym. 2013: 168.)

Viisivuotiaalle on kehittynyt käsitys sukupuolirooleista ja omasta sukupuolesta. Viisivuotiaalle on myös kehittynyt moraalintaju ja hän on alkanut ymmärtämään oikean ja väärän eroja sekä sisäistänyt ympäristössä vallitsevia sääntöjä ja normeja. Lapsi oppii paljon toimiessaan vertaisryhmässä ja leikkiessään muiden kanssa. (Storvik-Sydänmaa 2012: 52.)

Taulukko 3. Leikit eri ikävaiheissa (Nurmi ym. 2014: 65).

Leikit	Ikävaihe
Esine- ja toimintaleikit	½-3 v
Rakenteluleikit	3 v
Roolileikit	4 v
Sääntöleikit	5 v
Fyysistä aktiviteettia vaativat leikit	Kaikissa ikävaiheissa

Lapselle leikki on luontaista toimintaa, jossa hän samalla oppii uusia asioita sekä on vuorovaikutuksessa ja jakaa kokemuksiaan muiden kanssa. Eri ikäkausina lapsi leikkii eri leikkijä, jotka heijastavat hänen kehitystään (taulukko 3.). Viisivuotias on edistynyt esine- ja toimintaleikeistä, rakentelu- ja roolileikkien kautta sääntöleikkeihin. Sääntöleikkejä ovat esimerkiksi lauta-, muisti- ja korttipelit sekä monet piha- ja ulkoleikit. Ympäristössä ja kulttuurissa tapahtuvat muutokset heijastuvat myös lasten leikeihin. Lasten pihaleikit ovat vähentyneet ja erilaiset digimaailmat hallitsevat yhä vahvemmin lasten ajankäyttöä ja oppimista. (Nurmi ym. 2014: 65, 69–70.)

5–6-vuotiaille kaverit ovat tärkeitä ja neuvottelutaidot kavereiden kanssa kehittyvät. Lapsi osata sanoittaa omia tunteitaan sekä ymmärtää miltä toisesta tuntuu. Lapsi hakee moraalikäsitteilleen vahvistusta vanhemmiltaan sekä ymmärtää, mikä on reilua ja mikä epäreilua. Tässä iässä myös esikuvat ovat tärkeitä. Kun lapsi on alkanut sisäistämään ohjeita, voidaan nähdä, että myös hänen omatuntonsa on syntynyt. Ennen koulun alkua lapsi on sisäistänyt paljon arvoja ja asenteita, alkaa hahmottaa itseään ainutlaatuisena yksilönä ja leikkii enemmän ystäviensä kanssa. Lapsi osaa toimia ryhmässä

sovittujen sääntöjen mukaisesti, vaikka saattaa välillä tarvita aikuista sääntöjen muistamisessa. Lapsi saattaa myös koetella rajojaan. (Ojala ym. 2013: 170; Storvik-Sydänmaa 2012: 53.)

6 Opinnäytetyön toimeksiantaja ja toimintaympäristö

Opetushallituksen (2024varhais) mukaan varhaiskasvatus on lapsen suunnitelmallisen ja tavoitteellisen hoidon, kasvatuksen ja opetuksen muodostama kokonaisuus, jossa painottuu erityisesti pedagogiikka. Varhaiskasvatuksen tehtävänä on tukea lapsen kasvua, kehitystä ja oppimista sekä edistää hyvinvointia. Sen nähdään myös edistävän lasten tasa-arvoa ja yhdenvertaisuutta sekä ehkäisevän syrjäytymistä. Varhaiskasvatus myös tukee huoltajia kasvatustyössä ja mahdollistaa heille osallistumisen työelämään tai opiskeluun. Lisäksi varhaiskasvatuksessa opitut taidot ja tiedot nähdään vahvistavan lasten aktiivista toimijuutta ja osallisuutta yhteiskunnassa. Varhaiskasvatus on osa suomalaista koulujärjestelmää. (Opetushallitus 2024b; Opetushallitus 2024a.)

Varhaiskasvatuksen toimintamuotoja voivat olla päiväkotitoiminta, perhepäivähoito tai avoimena varhaiskasvatustoimintana kerho- ja leikkitoiminta. Varhaiskasvatukseen on oikeus jokaisella alle kouluikäisellä lapsella. Lapsen osallistumisesta varhaiskasvatukseen päättävät lapsen huoltajat. (Opetushallitus 2024b; Opetushallitus 2024a.)

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet, paikallinen varhaiskasvatussuunnitelma ja lapsen varhaiskasvatussuunnitelma muodostavat yhdessä lapselle annetun varhaiskasvatuksen. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet on kansallinen normi, jolla edistetään yhdenvertaisen ja laadukkaan varhaiskasvatuksen toteutumista valtakunnallisesti. Ne ohjaavat ja tukevat varhaiskasvatuksen järjestämistä, toteuttamista ja kehittämistä. Paikalliset varhaiskasvatussuunnitelmat määrittelevät, tukevat ja ohjaavat varhaiskasvatuksen järjestämistä paikallisesti. Lapsen varhaiskasvatussuunnitelma tehdään jokaiselle päiväkodissa tai perhepäivähoidossa olevalle lapselle ja sitä tarkennetaan säännöllisesti lapsen mahdollisten tarpeiden mukaan. Lapsen varhaiskasvatussuunnitelma tehdään yhdessä lapsen ja huoltajien kanssa. (Opetushallitus 2024a; Opetushallitus 2024c.)

Varhaiskasvatuksen on oltava laadukasta. Laatuun vaikuttavat muun muassa sensitiivinen vuorovaikutus, lasten kanssa yhdessä rakennetut oppimisympäristöt, välittävä huolenpito, lasten mielenkiinnonkohteiden huomioiminen, lapselle tarjottu tuki sekä oppimisen ja leikin mahdollistaminen. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet määrää, miten

toteutetaan yhtenäistä ja tasa-arvoista varhaiskasvatusta inklusiivisten periaatteiden mukaisesti. Niitä noudattamalla taataan jokaiselle lapselle asuinpaikasta riippumatta tasalaatuinen varhaiskasvatus. (Opetushallitus 2024c.)

Varhaiskasvatuksen laatua sekä työ- ja toimintatapoja arvioidaan jatkuvasti. Työ- ja toimintatapojen tulee varhaiskasvatuksen perusteiden mukaisia ja niiden on otettava aina lapsen etu huomioon. Toimintakulttuuria kehitetään niin esihenkilö- kuin työyhteisötasolla. Laatua arvioidaan sekä paikallisella että kansallisella tasolla. Yksiköiden toiminnan järjestely ja pedagogiikan toteutumien ovat arvioinnin kohteena. Yksiköt taas arvioivat paikallisia varhaiskasvatussuunnitelmia ja niiden toteutusta. Lapsen omaa varhaiskasvatuksen suunnitelmaa arvioidaan vähintään kerran vuodessa yhdessä lapsen huoltajan kanssa. Arviointien tarkoituksena olisi tehdä näkyväksi varhaiskasvatuksen vahvuuksia ja kehittämisen tarpeita. (Opetushallitus 2024c)

Opinnäytetyömme yhteistyökumppanina toimii Pilke-päiväkodit yrityksen päiväkotit Helsingistä. Opinnäytetyömme tuotosta, opasta, suunnittelimme erityisesti yhteistyöpäiväkodin esiopetusryhmän työntekijöille. Opinnäytetyön tavoitteena on lisätä yhteistyöpäiväkodin henkilökunnan tietoisuutta turvallisuuden tunteeseen vaikuttavista asioista sekä opastaa heitä tarinoiden hyödyntämisestä lasten turvallisuuden tunteen lisäämiseksi.

Pilke päiväkodit Oy esittelee itsensä kestävästi kasvavaksi ja monipuolisesti suomalaisia lapsiperheitä palvelevaksi yritykseksi. Pilkkeellä on 217 päiväkotia, esikoulua ja ilta-päiväkerhoa. Lisäksi Pilke palvelee yrityksiä, jotka tarjoavat lastenhoitoa työsuhteetuna. Pilkkeen palveluiden piiriin kuuluu yli 11 000 lasta ja se työllistää yli 2 600 henkilöä. Pilke päiväkodit Oy on osa norjalaista Dibber-konsernia, joka on erikoistunut varhaiskasvatuksen tarjoamiseen. Sillä on toimipisteitä Norja ja Suomen lisäksi Ruotsissa, Saksassa, Latviassa, Yhdistyneissä Arabiemiraateissa, Etelä-Afrikassa ja Hongkongissa. (Pilke päiväkodit Oy 2024.)

Pilkkeellä vastuullisuus tarkoittaa kestävään kehitykseen, laatuun, sosiaaliseen vastuuseen ja taloudellisen raportoinnin avoimuuteen liittyviä asioita. Suurin osa Pilkkeen tuottamista palveluista rahoitetaan verovaroista, joten Pilke näkee tehtäväkseen varmistaa, että heidän palveluitaan ostavat kunnat ja niitä käyttävät perheet ovat tyytyväisiä. Lasten perheille vastuullisesta toiminnasta kerrotaan esittelytilaisuuksissa ja vanhempainilloissa. (Pilke päiväkodit Oy 2024.)

Pilke päiväkodit niin kuin kaikki muutkin yksityiset päiväkodit noudattavat varhaiskasvatust lakia, varhaiskasvatussuunnitelman perusteita ja kunnallisia varhaiskasvatussuunnitelmia. Lisäksi laki määrää myös tekemään jokaiselle lapselle oman henkilökohtaisen varhaiskasvatussuunnitelman. Pilkkeellä on myös käytössä paljon omien varhaiskasvatuksen ammattilaisten laatimia lisämateriaaleja, jotka auttavat toteuttamaan laadukasta varhaiskasvatusta yksikkötasolla. (Rainio 2021.)

Yksi Pilkkeen johtavista arvoista on turvallisuus, jonka eri ulottuvuudet on monin tavoin huomioitu toiminnassa. Turvallisuuden kokonaisuus Pilkkeen päiväkodeissa muodostuu fyysisen ja sosiaalisen ympäristön turvallisuuden varmistamisesta sekä psyykkisestä turvallisuudesta. Tämä tarkoittaa sitä, että tiloja valvotaan ja tarkastetaan säännöllisesti, materiaalit ovat turvallisia ja säännöt yhteisesti sovittuja sekä kasvattajat antavat aitoa läsnäoloa ja vuorovaikutusta. Laki määrää monet turvallisuusnormit, mutta Pilkkeellä turvallisuusajattelu menee syvemmälle, koska turvallisuutta pidetään ykkösasiana, joka menee kaiken muun edelle. Pilkkeelle on erittäin tärkeää, että lapsella on päiväkodissa turvallinen olo, lapsi tuntee itsensä arvokkaaksi, lapsi saa osallisuuden kokemuksen ja tuntee olevansa tervetullut. Henkilöstöllä on suuri vaikutus turvallisuuteen, ja laadukas vuorovaikutus lasten ja perheiden kanssa nähdään rakentavan osaltaan turvallisuuden tunnetta. Hyvinvoiva ja osaava henkilöstö nähdään takaavan lapselle turvallisen psykososiaalisen ympäristön. (Laaksonen 2021.)

Aluehallintovirastolta tulee ohjeet siitä, kuinka monta neliötä tiloissa on oltava lasta kohden, joten tilojen turvallisuuteen liittyviä asioita huomioidaan jo päiväkotitiloja suunniteltaessa. Oppimisympäristöissä otetaan aina huomioon lasten ikätaso ja varmistetaan, että ne ovat turvallisia. Myös ulkotiloista, leikkivälineistä ja -materiaaleista suunnitellaan turvallisia. Jatkuva valvonta, varautuminen ja ennakointi liittyvät tilojen turvallisuuteen, mitkä ovat osa päivittäistä toimintaa. Oma pihavalvonta- ja lähietsintäsuunnitelma pitäisi olla helposti löydettävissä jokaisessa päiväkodissa. Päiväkodin ulkopuolisiin retkiin henkilöstön tulee tehdä oma, yksityiskohtainen turvallisuussuunnitelmansa. Henkilöstölle järjestetään turvallisuuskävelyjä, joissa käydään läpi ainakin päiväkodin poistumistiet, vesi- ja sähköpääkytkimet sekä sammuttimet. Joka elokuu pidetään turvallisuusilta, jossa käydään kaikki turvallisuuteen liittyvät asiat läpi. Viranomaisen vastuulla on tehdä säännöllisesti palotarkastukset. (Laaksonen 2021.)

Pilkkeen mielestä henkilöstön tehtävänä on luoda lapsille turvallinen olo päiväkodissa. Laki määrää aikuisten lukumäärän suhteessa lapsiin, ja Pilkkeellä ollaan tarkkoja siitä, että aikuisia on riittävä määrä. Henkilöstölle on myös kelpoisuusvaatimukset toimenkuvien mukaan. Henkilöstön on mahdollista jatkuvasti osallistua täydennyskoulutuksiin,

jotta he saisivat lisää työkaluja oman ammattitaitonsa kehittämiseen ja turvallisen ympäristön tarjoamiseen lapsille. Lisäksi jokaisen pilkeläisen tulee suorittaa sähköinen opiskelumateriaali turvallisuudesta varhaiskasvatuksessa. (Laaksonen 2021.)

Pilkkeellä tunnetaitoja opetellaan pienestä pitäen, minkä nähdään kuuluvan osana lapsen turvallista oloa. Varhaiskasvatuksessa opitaan yhdessä, millaisia tunteita muilla on, miten muut ympärillä toimivat sekä miten säädellään ja ilmaistaan omia tunteita. Pilkkeellä opetellaan alusta alkaen, että kiusaaminen tai lyöminen ei ole oikein. Jokaisesta yksiköstä pitäisi löytyä oma kiusaamisen ehkäisysuunnitelma, joka päivitetään vuosittain. Päiväkoti-ikäisten lasten keskuudessa tosin harvoin esiintyy varsinaista, tarkoituksen mukaista kiusaamista. Yleisempiä ovat esimerkiksi kinat leluista tai impulsiiviset kiukunpuuskat, jolloin opetellaan ihmisenä olemisen taitoja ja sitä mikä on oikein ja mikä väärin. Henkilöstön tulisi vahvistaa lapsien myönteisiä tuntemuksia ja käytöstä sekä auttaa heitä oppimaan ilmaisemaan itseään sopivalla tavalla. (Laaksonen 2021.)

Koronapandemia lisäsi entisestään huomion kiinnittämistä hygieniaan ja terveysturvallisuuteen sekä siisteyden tehostamiseen. Jo ennen pandemiaa, tapana oli, että lapset pesevät kätensä vanhempiensa kanssa ensimmäiseksi päiväkotiin tullessaan. Pandemian takia käsien pesuun kiinnetään vieläkin enemmän huomiota. Sairas lapsi ei voi tulla päiväkotiin ja sairauden jälkeen tulisi olla yksi oireeton päivä vielä kotona. Koronapandemia lisäsi perheiden tarkkaavuutta tuoda sairas lapsi päiväkotiin ja huomattiin, että tarkka linja on hyödyksi kaikille, koska erilaisia tartuntoja on vähemmän. (Laaksonen 2021.)

Pilkkeellä on syvällä rakenteissaan ja arjessaan turvallisuuden varmistaminen. Turvallisuus nähdään jatkuvana varautumisena eri tilanteisiin, ajan tasalla pysyttelemisenä ja henkilöstön osaamisen päivittämisenä. Lisäksi kattavalla määrällä henkilökunnasta on ensiapukoulutus suoritettuna. (Laaksonen 2021.)

7 Opinnäytetyön toteutus

Tässä kappaleessa esittelemme opinnäytetyömme etenemisen ja oppaan tekemisen prosessin.

7.1 Toiminnallinen opinnäytetyö

Toiminnallisesta opinnäytetyöstä on Metropoliaassa puhuttu myös monimuotoisena opinnäytetyönä. Toiminnallisessa opinnäytetyössä syntyy ammatillinen tuotos, joka esimerkiksi palvelee jotakin kohderyhmää (esimerkiksi työntekijöitä, asiakkaita) tai toimintaympäristön (esimerkiksi palvelun, tiimin, organisaation, yrityksen) arjen toimintoja. Toiminnallinen opinnäytetyö eroaa monella tavalla tapaus- ja toimintatutkimuksista. Siinä ei esimerkiksi toteudu tieteelliselle tutkimukselle asetetut vaatimukset, tapaus- ja toimintatutkimusten tutkimukselliset reunaehdot ja tavoitteet, vaan meidän tulee näyttää oma ammatillinen asiantuntijuutemme kehittävällä ja tutkimuksellisella otteella tehdyllä tuotoksella ja raportilla. Raportin tulisi kuvata tuotoksen lähtökohtia, valintoja ja ratkaisuja perustellusti. Tuotoksemme on opas ja raportoimme sen tällä opinnäytetyöllä. (Kostamo & Airaksinen & Vilkkä 2022: 1. Opinnäytetyö – toimintaa ja tekstiä tutkivin ottein.)

Opinnäytetyömme teoreettisen viitekehyksen aineistona olemme käyttäneet MetCat Finnasta löytyviä luotettavia lähteitä. Hakusanoina olemme käyttäneet muun muassa lapsi, lapset, child, children, kids, turvallisuus, lukeminen, kirja, kirjat, safety, reading ja books. Teoreettinen viitekehys on koottu aiheeseen liittyvistä artikkeleista, tietokirjoista ja raporteista. Olemme myös käyttäneet FINLEXin ajantasaisesta lainsäädännöstä muun muassa varhaiskasvatuslakia ja Opetushallituksen sivuilta varhaiskasvatussuunnitelman perusteita ja tietoa turvallisuudesta. Opinnäytetyössä on käytetty sekä suomen- että englanninkielisiä lähteitä.

Kehittämistehtävän toteutuksen aloitimme keväällä 2023 yhteistyöpäiväkodin etsimisellä ja heidän kanssaan opinnäytetyöstä ja sen sisällöstä keskustellen. Meille selkiytyi ajatus oppaasta, sillä koimme sen olevan meidän aiheemme kannaltaärkevin ratkaisu. Tämän jälkeen saimme päiväkodinjohtajalta tutkimusluvan opinnäytetyöllemme.

7.2 Oppaan kehitystyö

Ennen oppaan suunnittelua lähetimme yhteistyöpäiväkotimme johtajalle linkin alkukartoituskyselyyn, joka oli tehty Metropolia E-lomake pohjalle (Liite 1. Alkukartoituslomake). Päiväkodinjohtaja jakoi linkin eteenpäin esiopetusryhmän työntekijöille ja saimme heiltä yhden vastauksen.

Alkukartoituskysely sisälsi seitsemän kysymystä, joista ensimmäinen oli kolmiosainen. Turvallisuuteen liittyviä kysymyksiä oli useampi ja niillä oli tarkoitus selvittää kuinka, turvallisuus näyttäytyy kyseisen ryhmän ja päiväkodin arjessa. Näillä kysymyksillä oli tarkoitus kartoittaa, miten tällä hetkellä henkilökunta omalla toiminnallaan lisää turvallisuuden tunnetta ja miten oppaamme tukisi tätä parhaiten. Kyselyssä kysyttiin myös, kuinka paljon päiväkotiryhmä käyttää kirjoja ja lukemista käsitellessään asioita. Tällä halusimme selvittää, kuinka paljon päiväkodissa luetaan ja käytetäänkö sitä opetusvälineenä lasten kanssa.

Saimme alkukartoituskyselyyn yhden vastauksen ja lähdimme suunnittelemaan opasta sen pohjalta. Vastauksen perusteella ryhmässä on huomioitu tilojen ja ympäristön turvallisuutta rajaamalla leikkijöiden määrää tilassa ja nimeämällä leluille omat leikkipaikat, sekä karsimalla lelujen ja tavaroiden määrää. Lasten sosiaalisissa suhteissa turvallisuus on otettu huomioon järjestämällä istumapaikat niin, että jokaisella lapsella on pöydässään tuttu kaveri ja ryhmässä on selkeät säännöt jokaisen oman tilan kunnioittamisesta. Vastauksessa kerrottiin myös, että lapsilta tulevia kysymyksiä ja aiheita käsitellään yhdessä lasten kanssa ja ryhmän aikuiset tarjoavat tähän turvallisen tilan. Ryhmässä aikuiset lukevat lapsille päivittäin heitä kiinnostavia kirjoja ja ryhmän aikuiset hyödyntävät myös lasten tietokirjoja lapsia kiinnostavien aiheiden käsittelyssä. Vastauksessa oppaaseen toivottiin lisäksi vinkkejä lasten minäkuvan kehityksen tukemiseen, sekä siirtymätilanteisiin ja lähdimmekin pohtimaan miten opas voisi vastata näihin turvallisuuden ja tarinoiden näkökulmasta.

Halusimme oppaaseen sekä tietoa, että varhaiskasvatuksen arjessa hyödynnettäviä toiminnallisia menetelmiä. Oppaaseen aiheiksi valikoitui turvallisuus, tarinallisuus, lapsille lukeminen, lorut, sadutus sekä itsetunto ja omakuva. Aiheet valikoituivat opinnäytetyömme teeman pohjalta ja sen perusteella, minkä ajattelimme voivan vastata alkukartoituskyselyssä nousseisiin toiveisiin oppaan suhteen. Jokaisesta aiheesta kirjoitimme oppaaseen tietoa ja aiheeseen liittyviä toiminnallisia menetelmiä tai vinkkejä, kuinka sitä voisi hyödyntää varhaiskasvatuksen arjessa. Halusimme oppaasta visuaalisesti miellyttävän ja helppokäyttöisen, jotta sitä voisi hyödyntää mahdollisimman moni.

Oppaan päädyimme toteuttamaan oppaan Canva-verkkotyökalun avulla. Koemme, että tämä ratkaisu sopii meidän tarkoitukseemme hyvin. Oppaan kokonaispituudeksi tuli yhteensä yksitoista sivua. Oppaan on tarkoitus olla tiivis ja tarpeeksi selkeä, jotta varhaiskasvatuksen ammattilaisten olisi helppo käyttää sitä työssään. Oppaan kannen jälkeen tulee sisällysluettelo, josta näkee helposti, minkälaisia teemoja oppaamme käsittelee.

Johdannossa kerrotaan pääpiirteittäin läpi oppaan sisältö. Oppaamme on lajiteltu seitsemän aiemmin mainittujen aiheiden mukaan. Oppaamme sisältää monia erilaisia tehtäviä ja ehdotuksia tavoista käsitellä aiheita lasten kanssa. Turvallisuutta käsitellään oppaassa laajasti ja siitä on kerätty tietoja sekä koottu kolme erilaista tehtävää. Tehtäviä on tarkoitus käydä läpi ryhmänä aikuisen johdolla. Niiden avulla lapsi pääsee käsittelemään turvallisuuden tunnetta sekä oppii hyödyllisiä turvataitoja, kun tuntee olonsa turvattomaksi. Turvallisuuden rinnalla käsitellään myös tarinallisuutta, jonka hyödyntämisestä varhaiskasvatuksen arjessa on annettu muutamia ideoita.

Lukemista sekä loruja käydään oppaassa omina aiheinaan läpi. Molemmista on annettu konkreettisia esimerkkejä, joita lukija voi hyödyntää omassa toiminnassaan. Oppaassa kerrotaan kolme erilaista kysymystä, joita voi pohtia yhdessä lasten kanssa. Näihin on myös selitys, mikä tavoite kysymyksellä on ja mitä sillä yritetään saavuttaa. Loruista oppaassa on muutamia esimerkkejä tilanteista, joissa loruja voi hyödyntää.

Ideota oppaassa on myös sadutuksesta sekä sadutusvariaatioiden hyödyntämisestä varhaiskasvatuksessa. Oppaassa on kerrottu, mitä sadutus on ja sen ohjeistus. Myös ideoita sadutuksen hyödyntämiseen varhaiskasvatuksessa on kerrottu useita. Viimeisenä oppaassa käsitellään itsetuntoa ja omakuvaa. Tästä on kolme erilaista tehtäväesimerkkiä ja niihin ohjeet. Lopuksi on kerätty myös itsetuntoon ja omakuvaan liittyen ideoita nolouden sekä epäonnistumisen tunteiden käsittelyyn. Tällä tavoitellaan lapsen itsetunnon vahvistamista sekä ehkäistään lapsen omakuvan vääristymistä.

Oppaamme on suunniteltu varhaiskasvatuksen työntekijöille, eikä niinkään lapsille, tästä syystä opastamme ei ole kuvitettu tai muutoin tehty erityisesti lapsille houkuttelevaksi. Halusimme oppaastamme kuitenkin visuaalisesti meidän mielestämme miellyttävän näköisen.

Lähetimme päiväkodinjohtajalle oppaan ja linkin palautelomakkeeseen, joka oli tehty Metropolia E-lomake-pohjalle (Liite 2. Palautelomake). Muistuttelimme muutamaa otteeseen palautelomakkeesta, jotta se ei unohtuisi varhaiskasvatuksen arjen jalkoihin, mutta tästä huolimatta emme saaneet siihen yhtään vastausta. Saimme opinnäytetyömme ohjaajalta palautetta oppaasta ja teimme siihen muutoksia tämän pohjalta. Lähetimme lopullisen oppaan yhteistyöpäiväkotimme johtajalle sähköpostitse, jotta hän voi jakaa sen ryhmien työntekijöille ja he voivat sitä halutessaan hyödyntää.

8 Pohdinta

8.1 Tuotoksen tarkastelu

Opastamme voi tarkastella ja arvioida useasta eri näkökulmasta. Aikaisemmin kerroimmekin, ettemme saaneet yhteistyökumppaniltamme palautetta oppaasta, joten arvioimme ja tarkastelemme työtämme itse. Tämä on hyvä pitää mielessä tätä lukiesaan. Meidän näkökulmastamme tarkasteltuna onnistuimme luomaan oppaan, jossa on pintaraapaisu tarinoiden ja toiminnallisten tehtävien hyödyntämisestä turvallisuuden tunteen lisäämiseksi. Ajattelemme oppaan ja opinnäytetyömme sitoutuvan hyvin yhteen, eivätkä ne ole irrallisia toisistaan. Kuitenkin opastamme voi hyödyntää perehtymättä itse opinnäytetyöhömmme. Aikaisempaa kokemusta oppaan luomisesta ei meillä ollut, joten oppaan pituuden ja rakenteen hahmottamiseen käytimme paljon aikaa. Opasta luodessamme pohdimme paljon oppaan sisältöä varhaiskasvatuksen työntekijöiden näkökulmasta. Haastavana koimme saada oppaasta soveltuva mahdollisimman monelle, tarkoittaen sitä, ettei siinä oleva tieto ja ideat ole liian yleistietoa, mutta kuitenkin niin, että alalle vasta valmistunut tai alaa opiskeleva pystyisi hyödyntämään opastamme. Oppaasta voisimmekin saada hyvinkin erilaista palautetta, riippuen siitä onko palautteen antaja varhaiskasvatusalalla kokenut konkari, vasta alalle kouluttautuva tai varhaiskasvatuksessa olevan lapsen huoltaja. Oppaastamme tuli tiivis kokonaisuus, sillä oppaan aiheet nousivat opinnäytetyöstämme ja alkukartoituskyselyssä saadusta vastauksesta. Opas voisi olla useammalle varhaiskasvatuksen työntekijälle tai muulle aiheesta kiinnostuneelle hyödyllinen, mikäli siinä olisi enemmän sisältöä, toisin sanoen pidempi ja useampia aiheita sisältävä.

Varhaiskasvatuksen näkökulmasta tarkasteltuna oppaamme käsittelee varhaiskasvatussuunnitelman perusteista löytyviä teemoja kuten turvallisuus ja oppimisen alueiden Kieltenrikas maailma, Ilmaisun monet muodot, Kasvan, liikun ja kehityn sekä Minä ja meidän yhteisömmme sisältöjä. Opasta jälkikäteen arvioidessa ja tarkastellessa pohdimme, että oppaan olisi voinut rakentaa varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden oppimisen alueiden pohjalta ja pohtia niiden kautta, miten turvallisuutta ja tarinallisuutta olisi voinut käsitellä ja hyödyntää jokaisesta oppimisen alueesta käsin. Näin ollen oppaassa olisi näkynyt vahvemmin varhaiskasvatussuunnitelman perusteet ja opas olisi ollut kokonaisvaltaisempi.

Pohdimme, olisimmeko saaneet tiiviimpää yhteistyötä yhteistyöpäiväkotimme kanssa, mikäli olisimme tavanneet paikan päällä ja halukkaat päiväkodin työntekijät olisivat saaneet tulla kanssamme keskustelemaan opinnäytetyömme aiheesta ja heidän toiveitansa oppaan suhteen. Tällöin oppaasta olisi voinut tulla enemmän heidän tarpeitaan ja toiveitaan vastaava. Myös mikäli opinnäytetyön aihe olisi noussut yhteistyöpäiväkodista ja perustunut heidän kokemaan tarpeeseen, olisi yhteistyö mahdollisesti voinut olla tiiviimpää.

8.2 Luotettavuus ja eettisyys

Ammattikorkeakoulujen opinnäytetöissä on noudatettava hyvän tieteellisen käytännön menettelytapoja (Tutkimuseettinen neuvottelukunta 2023:9). Olemme ennen opinnäytetyön aloittamista perehtyneet niihin opinnoissamme ja sitoutuneet noudattamaan niitä opinnäytetyössämme. Opinnäytetyö ammattikorkeakoulussa on työelämästä ja käytännöstä lähtevä itsenäinen tutkimus-, selvitys tai selvittelytyö, joka liittyy vahvasti opiskelijan oman koulutusalan osa-alueeseen. AMK-opinnäytetyö voi olla soveltava tutkimus, tai työelämästä lähtevä palvelu-, tuote- tai muu työelämän kehittämiseen tähtäävä projekti. (Ammattikorkeakoulujen rehtorineuvosto Arene ry 2020:16.) Meidän opinnäytetyömme on työelämän kehittämisprojekti. Tutkinto-todistukseen johtaneet ammattikorkeakoulujen opinnäytetyöt ovat julkisia asiakirjoja (Suomen perustuslaki 12 §; Laki viranomaisten toiminnan julkisuudesta 1 §). Opinnäytetyöt tulee tarkistaa plagiaatintunnistujärjestelmässä muiden tekemien teosten plagioinnin estämiseksi, ja julkaista kaikille julkisessa Theseus-julkaisuarkistossa (Ammattikorkeakoulujen rehtorineuvosto Arene ry 2020:23–24). Opinnäytetyössämme olemme viitanneet Metropolia Ammattikorkeakoulun lähdeviittausohjeiden mukaisesti hyödyntäessämme työssämme muiden tekijöiden teoksia. Opinnäytetyöprosessimme alussa olemme saaneet yhteistyökumppaniltamme tutkimusluvan kehittämistyötämme varten. Tutkimusluvan hakeminen kuuluu hyvän tieteellisen käytännön menettelytapoihin (Tutkimuseettinen neuvottelukunta 2023:13).

Henkilötietojen kuten nimen, osoitteen, äänen, puhelinnumeron tai auton rekisterinumeron perusteella ihminen voidaan tunnistaa suoraan tai välillisesti (Tietosuojavaltutetun toimisto). Opinnäytetyöprosessimme alussa olemme sopineet yhteistyökumppanimme kanssa, ettemme käsittele opinnäytetyöprosessimme aikana henkilötietoja. Olemme olleet yhteydessä vain päiväkodin johtajaan, ja hän on jakanut ryhmän työntekijöille kyselyt ja oppaan. Tällöin emme ole saaneet ryhmän työntekijöiden henkilötietoja tietoomme, emmekä ole tästä syystä luoneet tai ylläpitäneet henkilötietorekisteriä.

Käytimme vastauksien keräämiseen alkukartoituskyselyyn ja palautelomakkeeseen tietoturvasyistä Metropolia E-lomaketta, jossa vastaukset tallentuvat Metropolian omalle palvelimelle. Saamaamme vastausta ei ole tallennettu tai muutoin siirretty millekään muulle alustalle. Pääsy vastaukseen on vain yhdellä tämän opinnäytetyön tekijällä ja vastaus on hänen henkilökohtaisten Metropolia-tunnustensa takana. Emme julkaise yhteistyöpäiväkotimme nimeä opinnäytetyössämme, jotta E-lomakkeeseen saatua vastausta ei voida yhdistää ryhmässä työskenteleviin henkilöihin. Alkukartoituslomakkeen ja palautekyselyn alussa on kerrottu, että lomakkeella ei kerätä henkilötietoja ja lomakkeeseen annettuja vastauksia tullaan hyödyntämään opinnäytetyössämme. Lomakkeeseen vastaavan on tullut merkitä ymmärtäneensä ja hyväksyneensä edellä mainitun voidakseen vastata lomakkeen kysymyksiin. Alkukartoituskyselyyn ja palautelomakkeeseen vastaaminen on ollut ryhmän työntekijöille vapaaehtoista. Alkukartoituskysely ja palautelomake sisälsivät avoimia kysymyksiä, joissa on aina mahdollisesti riski siihen, että vastaaja kirjoittaa vastauskenttään henkilötietonsa, jolloin se päätyisi meidän haltuumme. Kummankin kyselyn takana meillä oli tarve saada tietää, mitä vastaaja ajattelee kysymyksen aiheesta tai miten hän sen kokee, joten monivalintakysymykset eivät olisi sopineet meidän tarkoitukseemme.

Opinnäytetyömme oppaan kehittämiseen alkukartoituslomakkeen ja palautekyselyn kautta ei ole osallistunut suuri joukko varhaiskasvatuksen työntekijöitä, joten oppaassa on otettu huomioon vain pienen joukon varhaiskasvatuksen työntekijöiden näkemyksiä ja kokemuksia. Alkukartoituskyselyyn saimme yhden vastauksen, joten tutkimustamme ei voida pitää kovin luotettavana. Palautekyselyyn emme saaneet yhtään vastausta, toisaalta tässä toteutuu tutkimuseettisistä näkökulmista hyvin tärkeä E-lomakkeisiin vastaamisen vapaaehtoisuus.

Oppaan toteuttamisessa otimme huomioon mahdollisuudet hyödyntää sitä myös muiden, kuin 5–6-vuotiaiden lasten kanssa. Osa tehtävistä on sopivia sellaisenaan monen ikäisille lapsille ja muista tehtäviä pystyy soveltamaan kunkin kohderyhmän huomioiden. Oppaan suunnittelimme ja toteutimme alkukartoituskyselyn vastauksen lisäksi myös opinnäytetyössämme käyttämiemme lähteiden pohjalta. Lähteitä etsiessämme ja valitessamme pyrimme käyttämään luotettavia ja tuoreita lähteitä. Opinnäytetyössämme käyttämämme lähteet ovat pääsääntöisesti alle 10 vuotta vanhoja ja tätä vanhempia lähteitä hyödyntäessämme olemme pyrkineet tarkistamaan lähteessä olevan tiedon paikkansapitävyyden muista lähteistä. Koimme opinnäytetyömme aiheeseen liittyvän tutkimustiedon löytämisen haastavana, minkä vuoksi olemme hyödyntäneet sitä työssämme vähän. Tämä laskee opinnäytetyömme luotettavuutta. Opinnäytetyömme

on toteutettu yhteistyökumppanimme, Pilke-päiväkodin kanssa ja opinnäytetyöhömmme ei ole liittynyt rahallisia kustannuksia.

8.3 Ammatillinen kasvu

Opinnäytetyöprosessimme on kestänyt yli vuoden ja matkan varrella olemme onneksi saaneet kasvaa ammatillisesti ja oppia. Alkuperäinen ajatus oli saada opinnäytetyö valmiiksi puolivuotta nykyistä aikaisemmin, mutta erityisesti viimeisen harjoittelun ja opinnäytetyön yhtäaikainen tekeminen osoittautui hyvin raskaaksi. Meistä jokainen jäi viimeiseen harjoittelupaikkaansa töihin ja se on omalta osaltaan pidentänyt tätä prosessia.

Opinnäytetyöprosessin alkuvaiheissa meille selkeytyi ajatus siitä, että haluamme opinnäytetyömme olevan toiminnallinen. Idea lähti Metropolia Ammattikoulun Turvaa ja tunnetaitoja tarinoista -hankkeista, mutta varsinainen yhteistyö hankkeen kanssa jäi pois hyvin alkuvaiheessa. Turvallisuus nousi meille tärkeäksi teemaksi ja halusimme opinnäytetyössämme luoda jotain konkreettista, jota voisimme itsekkin hyödyntää työssämme varhaiskasvatuksen ammattilaisina. Opinnäytetyömme on toteutettu kolmen varhaiskasvatuksen sosionomi -opiskelijan kesken ja yhteistyömme on ollut sujuvaa ja kommunikointi avointa. Opinnäytetyö prosessissa eniten onkin auttanut juuri opinnäytetyöryhmän vertaistuki. Opinnäytetyön toteuttamisessa auttoi se, ettei paikan päällä olevia tapaamisia yhteistyöpäiväkodin kanssa ollut, vaan yhteydenpito hoidettiin päiväkodin johtajan kautta sähköpostitse tai puhelimitse. Ajattelempa, että opinnäytetyömme luonteen vuoksi paikan päällä toteutettaville tapaamisille ei ollut tarvetta ja aikataulullisesti se olisi voinut olla toisinaan haastavaakin, sillä suoritimme jokainen opintoihimme kuuluvaa viimeistä harjoittelua.

Opinnäytetyöprosessin aikana opimme aiheen rajaamisen tärkeydestä, opinnäytetyöprosessista ja hyvien lähteiden löytämisen haasteista. Aluksi opinnäytetyömme aiheen suhteen pohdimme olisiko se suunnattu 5–6-vuotiaiden lasten vanhemmille, varhaiskasvatuksen työntekijöille vai molemmille ja olisiko oppaan pohjalta mahdollista toteuttaa työpajoja vanhemmille tai varhaiskasvatuksen työntekijöille. Yhdessä opinnäytetyömme ohjaajien kanssa aiheen rajaaminen selkeytti meille kuvaa opinnäytetyöstämme ja se helpotti hahmottamaan mitä tulisi seuraavaksi lähteä työstämään. Aiheen rajaaminen oli hyödyllistä myös resurssiemme näkökulmasta, sillä kaikkea mitä alussa pohdimme, ei meillä olisi ollut mitenkään mahdollista toteuttaa. Opinnäytetyöprosessin myötä konkretisoitui meille myös se, mitä opinnäytetyön tekeminen vaatii; aikaa, sinnikkyyttä, avointa kommunikaatiota ja voimavaroja. Nyt prosessin loppupuolella on helppo

katsoa taaksepäin ja nähdä, mitä kaikkea olisi voinut tehdä toisin. Nyt jos voisimme palata opinnäytetyöprosessin alkuun, panostaisimme erityisesti alussa opinnäytetyön tekemiseen, jotta opinnäytetyö olisi hyvässä vaiheessa viimeisen harjoittelun alkaessa. Prosessin alussa tuntui, että opinnäytetyöstä oli vaikea saada kiinni, eli sen hahmottaminen mitä juuri siinä hetkessä tulisi tehdä ja miten. Aiheen rajaaminen helpotti tätä paljon. Hyvien, erityisesti vertaisarvioitujen lähteiden löytämisen haastavuus yllätti ja tuntuukin, että sen suhteen meillä on vielä oppimista.

Tulevina varhaiskasvatuksen ammattilaisina opinnäytetyöprosessimme konkretisoi meille tarinallisuuden monipuoliset hyödyntämismahdollisuudet varhaiskasvatuksen arjessa. Tarinallisuutta osaamme opinnäytetyömme ansiosta hyödyntää paremmin esimerkiksi siirtymätilanteissa, eikä tarinallisuus keskity vain suunniteltuihin toimintahetkiin, vaan se elää vaihtuvissa tilanteissa ja lasten aloitteissa. Ymmärryksemme turvallisuuden synnystä ja siihen vaikuttavista tekijöistä on vahvistunut opinnäytetyöprosessin myötä. Lähteitä etsiessä tuntui, että turvallisuuden tunteen tukemista käsiteltiin yleensä fyysisenturvallisuuden näkökulmasta, vaikka turvallisuuden tunne on moniulotteinen.

8.4 Työn hyödynnettävyys ja jatkokehittämisideat

Opinnäytetyömme opasta voisi jatkokehittää laajentamalla sitä tai tekemällä sille jatkoosan, jossa voisi mahdollisesti kertoa tarinallisesta leikistä, vinkkejä tarinallisen leikin onnistumiseen ja itse suunniteltuja tarinallisen leikin kokonaisuuksia tarinoineen ja tehtävineen. Oppaasta voisi myös tehdä varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden oppimisen alueita läpileikkaavan kokonaisuuden. Varhaiskasvatuksen työntekijöille ja vanhemmille voisi mahdollisesti järjestää erillisiä työpajoja, joissa käsiteltäisiin oppaamme aiheita ja keskusteltaisiin niistä, sekä jaettaisiin ideoita niiden käsittelyyn ja hyödyntämiseen lasten kanssa.

Opastamme voisi myös jatkokehittää tekemällä laajemman kartoituksen varhaiskasvatuksen työntekijöiden keskuudessa, jolloin opas mahdollisesti vastaisi paremmin isomman joukon tarpeisiin. Oppaassa voisi ottaa myös huomioon alle 5-vuotiaat lapset ja luoda heille paremmin sopivia toiminnallisia tehtäviä.

Lähteet

Ammattikoulujen rehtorineuvosto Arene ry 2020. Ammattikorkeakoulujen opinnäytetöiden eettiset suositukset. <https://www.arene.fi/wp-content/uploads/Raportit/2020/AMMATTIKORKEAKOULUJEN%20OPINN%C3%84YTET%C3%96IDEN%20EETTISET%20SUOSITUKSET%202020.pdf?_t=1578480382>. Viitattu 15.4.2024.

Branders, Minna 2016. Kokonainen turvallisuus? Kokonaisturvallisuuden poliittinen kelpoisuus ja hallinnollinen toteutettavuus. Väitöskirja. Tampere: Tampereen yliopisto. <<https://trepo.tuni.fi/bitstream/handle/10024/98297/978-951-44-9996-8.pdf?sequence=1&isAllowed=y>>. Viitattu 21.4.2024.

Hakanen, Satu & Nevalainen, Saira 2024. Jaetut tarinat siltana lasten ja aikuisten kohtaamiseen. Teoksessa Hakanen, Satu & Nevalainen, Saira & Hakarinen, Saira 6.3.2024. Tarinoita vakasta – voimavaroja lapsille ja aikuisille. Helsinki: Metropolia Ammattikorkeakoulu. <https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/820269/2024%20Taito%20133%20Tarinoita_vakasta_VALMIS.pdf?sequence=2&isAllowed=y>. 8–10 Viitattu 17.4.2024.

Hakulinen, Tuovi 19.12.2018. Vanhemmat lukekaa pienelle lapsellenne. <<https://lukuliike.fi/vanhemmat-lukekaa-pienelle-lapsellenne/>>. Lukuliike. Viitattu 28.2.2023.

Hasegawa, Chiaki & Takahashi, Tetsuya & Ikeda, Takashi & Yoshimura, Yuko & Hiraiishi, Hirotohi & Nobukawa, Sou & Saito, Daisuke N. & Kumazaki, Hirokazu & Yaoi, Ken & Hirata, Masayuki & Asada, Minoru & Kikuchi, Mitsuru 2021. Effects of familiarity on child brain networks when listening to a storybook reading. A magneto-encephalographic study. *NeuroImage* vol 241. Orlando.

Heikkilä-Halttunen, Päivi 2015. Lue lapselle! Opas lapsen kirjallisuuskasvatukseen. Lasten kirjainstituutin julkaisuja 33. Atena Kustannus Oy. 12–132

Hurme, Kira & Kyllönen, Tarmo 2014. Turvassa! Vahvista lapsen turvallisuuden tunnetta ja varaudu vaaratilanteisiin. Jyväskylä: PS-kustannus.

Isola, Anna-Maria 22.12.2023. Tarinallisuus osallisuuden edistämisen keinona. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos. <https://thl.fi/aiheet/hyvinvoinnin-ja-terveyden-edistamisen-johtaminen/osallisuuden-edistaminen/heikoimmassa-asemassa-olevien-osallisuus/osallisuuden-edistamisen-mallit/uudista-asiakastyota-luovasti-ja-leikkisasti/tarinallisuus-osallisuuden-edistamisen-keinona#Tutkimuksesta_tiiviisti_tarinoiden>. Viitattu 17.4.2024.

Jyväskylän yliopisto 4.4.2022. Yhdessä lukeminen ennustaa lapsen lukutaitoa. <<https://www.sttinfo.fi/tiedote/69937077/yhdessa-lukeminen-ennustaa-lapsen-lukutaitoa?publisherId=69817172>>. Viitattu 23.4.2024.

Kallinen, Kati & Nikupeteri, Anna & Laitinen, Merja & Lantela, Lauri & Turunen, Tuija & Nurmi, Henna & Leinonen, Jaana 2021. Lasten arjen hyvinvoinnin osatekijät. *Kasvatus & aika* vol15 nro 2. <<https://journal.fi/kasvatusjaaika/article/view/80332/64354>>. 4–21. Viitattu 23.5.2023.

Karlsson, Liisa 2014. Sadutus, avain osallisuuden toimintakulttuuriin. PS-kustannus: Jyväskylä. 85–196

Karlsson, Liisa & Peltonen, Mari 19.3.2024. Sadutuksesta saa apua traumaattisten tilanteiden käsittelyyn. Helsingin Yliopisto. <<https://www.helsinki.fi/fi/uutiset/koulutus-ja-oppiminen/sadutuksesta-saa-apua-traumaattisten-tilanteiden-kasittelyyn>>. Viitattu 16.4.2024

Karlsson, Liisa, Lastikka, Anna-Leena & Weckström, Elina 2018. Osallisuuden toimintakulttuuria rakentamassa sadutusmenetelmällä. Teoksessa Kangas, Jonna & Vlasov, Janniina & Fonsén, Elina & Heikka, Johanna (toim.) Osallisuuden pedagogiikkaa varhaiskasvatuksessa 2. Suunnittelu, toteutus ja kehittäminen. Helsinki: Suomen Varhaiskasvatus ry. 73- <<https://helda.helsinki.fi/server/api/core/bitstreams/59a9af86-97bc-4743-a38f-672678486cec/content>>. Viitattu 16.4.2024.

Koivula, Merja & Laakso, Marja-Leena 2022. Lapsen varhainen kehitys kommunikation, vuorovaikutussuhteiden ja leikin näkökulmasta. Teoksessa Koivula, Merja & Siipainen, Anna & Eerola-Pennanen, Paula (toim.) Valloittava varhaiskasvatus, Oppimista, osallisuutta ja hyvinvointia. Tampere: Vastapaino Oy. 113–114.

Koskenranta, Laura & Vähämäki, Heidi 2017. Lapsen turvallisuuden tunne päiväkodissa. Päiväkodissa käytettävät keinot lasten turvallisuuden tunteen tukemisessa. Opinnäytetyö. Seinäjoki: Seinäjoen ammattikorkeakoulu. Sosionomi. <https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/126899/Koskenranta_Laura_Vahamaki_Heidi.pdf?sequence=1&isAllowed=y>. Viitattu 28.4.2024.

Kostamo; Pipsa & Airaksinen; Tiina & Vilkkä, Hanna 2022. Kirjoita itsesi asiantuntijaksi. Opas toiminnalliseen opinnäytetyöhön. E-kirja. Helsinki: Art House Oy.

Kotoneva, Outi 2015. Sadut varhaiskasvatuksen tukena. Opinnäytetyö. Seinäjoki: Seinäjoen ammattikorkeakoulu. Sosionomi <https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/98410/Outi_Kotoneva.pdf?sequence=1>. Viitattu 28.4.2024.

Köngäs, Mirja 2018. ”Eihän lapsil ees oo hermoja”. Etnografinen tutkimus lasten tunneällystä päiväkotiarjessa. Väitöskirja. Lapin yliopisto. Yhteiskuntatieteiden tiedekunta. Acta Universitatis Lapponiensis 368. <https://lauda.ulapland.fi/bitstream/handle/10024/63145/K%c3%b6ng%c3%a4s_Mirja_ActaE_235pdfA.pdf?sequence=1&isAllowed=y>. Viitattu 20.4.2024.

Laaksonen, Mirka 2021. Lasten turvallisuus päiväkodissa – miten siitä huolehditaan? Pilke blogit. Blogipostaus 7.6.2021. <https://pilkepaivakodit.fi/miten-lasten-turvallisuudesta-huolehditaan-paivakodissa/?_gl=1*ghsbaw*_up*MQ..*_ga*MzlxNT-cxMjE0LjE2OTQ2OTgwNzY.*_ga_XT4FEW3N98*MTcxMzY5MDgyMi4yL-jEuMTcxMzY5MDgyMi41MC4wLjA.&gclid=CjwKCAjwz42xBhB9EiwA48pT7_ILyADvW9M8vn5jR8pHc_PHpUkUg18UpkMu8i8v4EOj7RaOF2MgaxoCu0EQAvD_BwE>. Viitattu 21.4.2024.

Laine, Tuija 2018. Lukeminen – yksityinen vai yhteisöllinen tapahtuma? Kasvatus & aika vol 12 nro 2. Teemanumero: Lukemisen kokemukset ja kulttuurit. <<https://journal.fi/kasvatusjajaika/article/view/74128/35927>>. 21–35. Viitattu 28.2.2023.

Laki viranomaisten toiminnan julkisuudesta 621/1999. Annettu Helsingissä 21.5.1999. <<https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1999/19990621>>. Viitattu 21.4.2024.

Lapsiasiavaltuutettu 2023. Lapsen oikeus turvallisuuteen kolmoiskriisiin ajassa. Lapsiasiavaltuutetun vuosikertomus 2022. <<https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/handle/10024/164788>>. Viitattu 14.6.2023.

Lapsiasiavaltuutettu 2021. Lapsiasiavaltuutetun toimintasuunnitelma vuodelle 2022. Turvallisuus ja lapsen oikeudet. LAPS/72/2021. <<https://lapsiasia.fi/documents/25250457/53093650/LAPS+toimintasuunnitelma+2022.pdf/747430c3-ef87-65c0-e36f-11e905b672ae/LAPS+toimintasuunnitelma+2022.pdf?t=1641810095732>>. Viitattu 10.6.2023.

Lapsibarometri 2022. ”Jos joku on mun lähellä, silloin mä en pelkää” – lasten näkemyksiä turvallisuudesta. Lapsiasiavaltuutettu. <<https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/164477/Lapsibarometri2022.pdf?sequence=1>>. Viitattu 10.6.2023.

Lastenkirjainstituutti 2017. Tätä en lapselleni lue! Sensuuritapauksia ja paheksuttuja lastenkirjoja. Kirjanäyttely. <<https://lastenkirjainstituutti.fi/2016/wp-content/uploads/2017/11/T%C3%A4t%C3%A4-en-lapselleni-lue-n%C3%A4yttelyluettelo-v250817.pdf>>. Viitattu 26.4.2024.

Loimuneva, Minna 2015. Pienen lapsen hyvinvointi vuorohoidossa. Pro gradu-tutkielma. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto. Kasvatustieteiden laitos. <<https://jyx.jyu.fi/bitstream/handle/123456789/48126/URN%3aNBN%3afi%3ajyu-201512164048.pdf?sequence=1&isAllowed=y>>. Viitattu 28.4.2024.

Livingstone, Christopher & Valkealahti, Topias 2024. Turvallisuuden tunteen muodostuminen varhaiskasvatuksessa osallisuuden näkökulmasta. Kandidaatin tutkielma. Oulun yliopisto. Kasvatustieteiden ja psykologian tiedekunta. Varhaiskasvatuksen tutkinto-ohjema. <<https://oulu.repo.oulu.fi/bitstream/handle/10024/48179/nbnfioulu-202403082139.pdf?sequence=1&isAllowed=y>>. Viitattu 28.4.2024.

Moine, Aleks 20.10.2022. Lastenrunojen ruumiillisuuden jäljillä. Teoksessa Hämäläinen, Niina & Tarkka, Lotte (toim.) Kaanon ja marginaali: Kulttuuriperinnön vaiennetut äänet. <<https://helda.helsinki.fi/server/api/core/bitstreams/f369c60b-dc62-43d8-babb35d5a0955dc/content>>. Viitattu 26.4.2024.

Nurmi, Jari-Erik & Ahonen, Timo & Lyytinen, Heikki & Lyytinen, Paula & Pulkkinen, Lea & Ruoppila, Isto 2014. Ihmisen psykologinen kehitys. 5. painos. Jyväskylä: PS-kustannus.

Nivala, Elina & Rynänen, Sanna 2019. Sosiaalipedagogiikka. Kohti inhimillisempää yhteiskuntaa. Helsinki: Gaudeamus

Ojanen, Tuija & Ritmala, Marjo & Sivén, Tuula & Vihunen, Riitta & Vilén, Marika 2013. Lapsen aika. 12.–15. painos. Helsinki: WSOYpro Oy.

Opetushallitus 2024a. Mitä on varhaiskasvatus? Koulutus ja tutkinnot. Varhaiskasvatus. <<https://www.oph.fi/fi/koulutus-ja-tutkinnot/mita-varhaiskasvatus>>. Viitattu 28.4.2024.

Opetushallitus 2024b. Varhaiskasvatus. Koulutus ja tutkinnot. <<https://www.oph.fi/fi/koulutus-ja-tutkinnot/varhaiskasvatus>>. Viitattu 28.4.2024.

Opetushallitus 2024c. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet pähkinänkuoressa. Koulutus ja tutkinnot. Varhaiskasvatus <<https://www.oph.fi/fi/koulutus-ja-tutkinnot/varhaiskasvatussuunnitelman-perusteet-pahkinankuoressa>>. Viitattu 29.4.2024.

Opetushallitus 2024d. Kasvatuksen ja koulutuksen turvallisuus. Sosiaalinen turvallisuus. <<https://www.oph.fi/fi/koulutus-ja-tutkinnot/sosiaalinen-turvallisuus>>. Viitattu 29.4.2024.

Opetushallitus 2024e. Kasvatuksen ja koulutuksen turvallisuus. Psykykinen turvallisuus. <<https://www.oph.fi/fi/koulutus-ja-tutkinnot/psykykinen-turvallisuus>>. Viitattu 29.4.2024.

Opetushallitus 2024f. Kasvatuksen ja koulutuksen turvallisuus. Fyysinen turvallisuus. <<https://www.oph.fi/fi/opetustoimen-ja-varhaiskasvatuksen-turvallisuus/fyysinen-turvallisuus>>. Viitattu 29.4.2024.

Opetushallitus 2022g. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet. Määräykset ja ohjeet 2022:2a. <https://www.oph.fi/sites/default/files/documents/Varhaiskasvatussuunnitelman_perusteet_2022_1.pdf>. Viitattu 11.10.2023.

Opetushallitus.2014. Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet. Esiopetuksen toteuttamisen periaatteet. <<https://eperusteet.opintopolku.fi/#/fi/esiopetus/419551/tekstikappale/694612>>. Viitattu 17.4.2024.

Pasanen, Saija 2020. Alle 3-vuotiaan lapsen turvallisuudentunne varhaiskasvatuksessa. Opinnäytetyö. Vantaa: Laurea-ammattikorkeakoulu. Sosionomi. <https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/349624/Pasanen_Saija.pdf?sequence=2&isAllowed=y>. Viitattu 28.4.2024.

Peda.net. Varhaiskasvatuksen ja opetuksen kotisivut ja verkko-oppimisympäristö. Laulut ja lorut. <<https://peda.net/lohja/varhaiskasvatus/vs/ojaniitunpk/grupper/toukola/ljl>>. Viitattu 28.4.2024.

Pennanen, Tiimari 3.11.2022. Päiväkotien henkilöstöpula heijastuu lasten kehitykseen. Lääkärilehti. <<https://www.laakarilehti.fi/kliininen-tyo/paivakotien-henkilostopula-heijastuu-lasten-kehitykseen/?public=bd731a83c951baebdbb31015693c0897>>. Viitattu 2.3.2023.

Pilke päiväkodit Oy 2024. Tietoa Pilkkeestä yrityksenä. <<https://pilkepaivakodit.fi/tietoa-pilkkeesta/>>. Viitattu 28.4.2024.

Rainio, Jaana 2021. Mitä päiväkodilta voi odottaa? Varhaiskasvatuslain vaatimuksista päiväkotikohtaisiin käytäntöihin. Pilke blogit. Blogipostaus 21.4.2021. <https://pilkepaivakodit.fi/mita-paivakodilta-voi-odottaa-lakisaateisista-vaatimuksista/?_gl=1*18u34a7*_up*MQ..*_ga*MzIxNTcxMjE0LjE2OTQ2OT-gwNzY.*_ga_XT4FEW3N98*MTcxMzYzOTE3Ni4xLjEuMT-cxMzYzOTkzNi41NC4wLjA.&gclid=CjwKCAjwz42xBhB9EiwA48pT7_ILyADvW9M8vn5jR8pHc_PHpUkUg18UpkMu8i8v4EOj7RaOF2MgaxoCu0EQAvD_BwE>. Viitattu 20.4.2024.

Saarikko, Emilia 2021. "Ehkäpä jopa mun työn keskeisin sisältö ja sydämen asia, lapsen turvallisuus". Opinnäytetyö. Hämeenlinna: Hämeenlinnan ammattikorkeakoulu. Sosionomi. <<https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/501335/Saarikko%20Emilia.pdf?sequence=2&isAllowed=y>>. Viitattu 28.4.2024.

Salmi, Virpi 2022. Seura selvitti: Varhaiskasvatus kärsii henkilöstöpuutuksesta maksan vuosien takaisista virheistä – Miksi poliitikot eivät arvosta naisten tekemää työtä? Ota-vamedia. <<https://seura.fi/asiat/tutkivat/seura-selvitti-varhaiskasvatus-kriisissa-ja-henki-lostopula-piinaa/>>. Viitattu 2.3.2023.

Sanastokeskus TSK 2017. Kokonaisturvallisuuden sanasto. Helsinki: Sanastokeskus TSK ry. <https://turvallisuuskomitea.fi/wp-content/uploads/2018/02/Kokonaisturvallisuuden_sanasto.pdf>. Viitattu 21.4.2024.

Sinkkonen, Jari 2004. Kiintymyssuhdeteoria – tutkimuslöydöksiä käytännön sovelluksiin. Lääketieteellinen aikakauskirja Duodecim <<https://www.duodecimlehti.fi/duo94437>>. Viitattu 10.6.2023

Storvik-Sydänmaa, Stiina & Talvensaari, Helena & Kaisvuo, Terhi & Uotila, Niina 2012. Lapsen ja nuoren hoitotyö. Helsinki: Sanoma Pro Oy.

Suomen perustuslaki 731/1999. Annettu Helsingissä 11.6.1999. <<https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1999/19990731>>. Viitattu 21.4.2024.

Tiesmäki, Anu 2023. ACE-kokemukset ja niiden näkyvyys aikuisiällä. Opinnäytetyö. Laurea-ammattikorkeakoulu. Sosionomi. <https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/815157/Tiesmaki_Anu.pdf?sequence=2&isAllowed=y>. Viitattu 28.4.2024.

Tietosuojavaltuutetun toimisto. Mikä on henkilötieto? <<https://tietosuoja.fi/mika-on-henkilotieto>>. Viitattu:19.4.2024.

Tutkimuseettinen neuvottelukunta 2023. Hyvä tieteellinen käytäntö ja sen loukkauseräilyjen käsittely Suomessa. Tutkimuseettisen neuvottelukunnan julkaisuja 2/2023. <https://tenk.fi/sites/default/files/2023-03/HTK-ohje_2023.pdf>. Viitattu 19.4.2024.

Tuukkanen, Terhi & Pekkarinen, Elina 2020. "Luonto kuolee jos roskataan". Lasten ja nuorten käsityksiä hyvästä ympäristöstä ja maapallon tulevaisuudesta. Teoksessa Pekkarinen, Elina & Tuukkanen, Terhi (toim) 2020. Maapallon tulevaisuus ja lapsen oikeudet. Lapsiasiaivaltuutetun toimiston julkaisuja 2020:4. <<https://lapsiasia.fi/documents/25250457/38754461/Maapallon+tulevaisuus+ja+lapsen+oikeudet.pdf/128f309a->

b268-098e-db1d-3c302cf26274/Maapallon+tulevaisuus+ja+lapsen+oikeudet.pdf?t=1603187750223>. Viitattu 24.4.2024.

Valtakunnallinen sosiaali- ja terveysalan eettinen neuvottelukunta ETENE 2017. Lapsen hyvä ja lapsen suojele. Eettisiä näkökulmia lapsen hyvinvointiin, oikeuksiin ja suojeleeseen. ETENE-julkaisu 45. Sosiaali- ja terveysministeriö. <https://etene.fi/documents/1429646/4872334/44.Lapsen_hyva_suojelu_f.pdf/c57afd85-9761-48c5-a5c4-4752a5571409/44.Lapsen_hyva_suojelu_f.pdf.pdf>. Viitattu 9.10.2023.

Valtioneuvosto 2021. Valtioneuvoston selonteko sisäisestä turvallisuudesta. Valtioneuvoston julkaisu 2021:48. Helsinki: Valtioneuvosto. <https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/163149/VN_2021_48.pdf?sequence=1&isAllowed=y>. Viitattu 23.4.2024.

Valtiosopimukset 60/1991. Annettu Helsingissä 21.8.1991. <<https://www.finlex.fi/fi/sopimukset/sopsteksti/1991/19910060>>. Viitattu 27.4.2024.

Varhaiskasvatustalaki 540/2018. Annettu Helsingissä 13.7.2018. <<https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2018/20180540>>. Viitattu 11.10.2023.

Weckström, Elina 2021. Kertoen rakennettu- toimien toteutettu: Sosiaalisesti kestävä toimintakulttuurin rakentaminen varhaiskasvatuksessa. Väitöskirja. Joensuu: Itä-Suomen yliopisto. <<https://erepo.uef.fi/handle/123456789/26235>>. Viitattu: 25.3.2024

Alkukartoituslomake

Ennen lomakkeelle siirtymistä, vastaajalle tulee laatikko, jossa kerrotaan opinnäyte-työstämme ja kyselyn tarkoitus sekä se, että emme kerää mitään tunnistetietoja ja hyväksymällä vastaaja antaa meille luvan käyttää vastauksiaan työssämme ja on ymmärtänyt tämän.

Kysymykset:

1. Miten turvallisuus on huomioitu ryhmässänne?
 - a. tilat ja toimintaympäristö?
 - b. sosiaaliset suhteet? (lasten väliset suhteet)
 - c. lasten elämää koskettavat ilmiöt? (vanhempien ero, läheisen menetys, korona, Ukrainan sota, ilmastonmuutos)
2. Keskustelevatko lapset mieltään painavista asioista? Mistä?
3. Koetteko lisääväanne lasten turvallisuuden tunnetta varhaiskasvatuksen arjessa? Jos kyllä, niin miten?
4. Teettekö jotain tehtäviä, jotka lisäävät lasten turvallisuuden tunnetta?
5. Miten paljon ryhmässänne luetaan kirjoja? Kuinka paljon aikuiset lukevat lapsille ja osaavatko jotkut lapset jo itse lukea?
6. Käytättekö koskaan kirjoja tai tarinoita käsitelläksenne asioita/ilmiöitä lasten kanssa?
7. Mitä ajatuksia tai toiveita teillä olisi oppaan suhteen?

Palautelomake

Ennen lomakkeelle siirtymistä, vastaajalle tulee laatikko, jossa kerrotaan kyselyn tarkoitus ja se, että emme kerää mitään tunnistetietoja ja hyväksymällä vastaaja antaa meille luvan käyttää vastauksiaan työssämme ja on ymmärtänyt tämän. Lisäksi toiveenamme on, että vastaajat olisivat tutustuneet oppaaseemme ennen vastaamista.

Kysymykset:

1. Oliko opas selkeä ja helppokäyttöinen?
2. Mitä hyvää oppaassa oli?
3. Mitä toivoisit oppaassa vielä lisäksi olevan?
4. Olisiko jotain voitu tehdä oppaassa toisin?
5. Mitä ajatuksia opas herätti?
6. Koetteko oppaasta olevan hyötyä työssänne?
7. Oletteko käyttäneet/Voisitteko käyttää opasta työssänne?
8. Vapaa sana/muu palaute?

TURVAA TARINOISTA JA TOIMINNALLISISTA TEHTÄVISTÄ

OPAS VARHAISKASVATUKSEN TYÖNTEKIJÖILLE

Eini Aalto
Amanda Bergman
Maajan Levin

SISÄLLYSLUETTELO

JOHDANTO	1
TURVALLISUUS	2
TARINALLISUUS	4
LUKEMISEN HYÖDYT	6
LORUT	7
SADUTUS	8
ITSETUNTO JA OMAKUVA	10

JOHDANTO

Tämä opas on tehty osana opinnäytetyötämme ”Turvaa tarinoista ja toiminnallisista tehtävistä”. Opas on tarkoitettu varhaiskasvatuksen työntekijöille, joiden ryhmissä on 5-6-vuotiaita lapsia. Esittelemme lyhyesti turvallisuuden tunnetta ja siihen vaikuttavia asioita. Kerromme, miten kirjoja, loruja ja sadutusta voi hyödyntää työssä lapsen turvallisuuden tunteen lisäämiseksi. Itsetunto ja omakuva linkittyvät myös turvallisuuteen ja käsittelemme myös niitä oppaassa. Olemme nostaneet esille toiminnallisia tehtäviä, jotka edesauttavat turvallisuuden tunteen kehittymistä. Olemme myös koonneet kirja- ja linkkilistoja oppaaseen.

Toivottavasti oppaastamme on hyötyä
varhaiskasvatuksen arjessa!

TURVALLISUUS

Turvallisuus voidaan nähdä moniulotteisena ilmiönä, joka liittyy niin yksilön kokemusmaailmaan, ihmisten väliin suhteisiin, rakennettuun ympäristöön kuin yhteiskuntapolitiisiin rakenteisiin. Turvallisuudentunne rakentuu jo lapsuudessa ja se voi vahvistua ja järkkyy koko elämän ajan. Läheiset ihmissuhteet, elinympäristössä kohdattavat ilmiöt ja arjen kokemukset ovat yhteydessä koettuun turvallisuuteen. Leikki-ikäisten lasten kohdalla eniten turvallisuuden tunteeseen vaikuttavat koti, perhe ja päiväkotit sekä kotipaikkakunta.

Yleisen tiedon mukaan itsetunto ja omakuva alkavat rakentua jo varhaislapsuudessa. Hyvä itsetunto ja omakuva voivat suojata lapsen mieltä mahdollisilta epäonnistumisilta tai kiusaamistilanteilta. On tärkeää jo varhaiskasvatuksessa aloittaa lasten itsetunnon ja positiivisen omakuvan vahvistaminen, jotta niiden kehitys olisi vankemmalla pohjalla kouluun mentäessä. Tämän johdosta oppaassa on myös muutama toiminnallinen tehtävä itsetunnon ja omakuvan vahvistamiseen.

Sekä turvallisuuden että turvattomuuden kokemukset ovat yhteydessä lasten subjektiiviseen hyvinvointiin: turvallisuuden kokemukset lisäävät lasten koettua hyvinvointia, kun taas turvattomuuden kokemukset heikentävät lasten kokemusta hyvinvoinnista. Varhaiskasvatustilanne ja varhaiskasvatussuunnitelman perusteet vaativat turvaamaan lasten hyvinvoinnin ja turvallisuuden. Ne ottavat huomioon fyysisen, psyykkisen ja sosiaalisen turvallisuuden. Jotta lapsi voi oppia, hänellä on oltava hyvä ja turvallinen olo.

Seuraavalle sivulle olemme koonneet toiminnallisia tehtäviä turvallisuuteen liittyen. Sen jälkeen käsittelemme miten lukemista, loruja ja sadutusta voi käyttää lasten kanssa turvallisuuden tunteen vahvistamisessa.

TURVALLISUUS

Lapsella on oikeus kasvaa ilman pelkoa turvallisessa kodissa. Ensin lasten kanssa on hyvä keskustella yhdessä, millainen turvallinen koti on ja miltä tuntuu olla turvassa. Tässä yhteydessä voidaan puhua esimerkiksi vanhempien välisistä riidoista ja miten vanhemmat käyttäytyvät vihaisina. Lapsia voi pyytää piirtämään oman kodin, jossa heidän olisi turvallista asua. Lapset voivat myös näyttää vanhemmilleen/viedä kotiin piirtämänsä turvallisen kodin.

TEHTÄVÄ 1

"Miten toimin kun..."

Ryhmässä keksitään, miten voi toimia, kun suututtaa, pelottaa, on iloinen tai tulee kiusatuksi/näkee kiusaamista. Voi esimerkiksi yhdessä piirtää ryhmän seinälle muistutukseksi tunnekuvien kanssa.

- Kun pelottaa...
- Kun kiusataan...
- Kun kiukuttaa...
- Kun on iloinen...
- Kun suututtaa...

TEHTÄVÄ 2

Ryhmässä keskustellaan, miten toimia jos tulee turvaton olo. Työntekijän avulla käydään läpi mitä esimerkiksi uhkaileminen, pakottaminen ja kiristäminen tarkoittavat. Näistä tilanteista lapsen tulisi aina kertoa jollekin turvalliselle aikuiselle, vaikka häntä olisi kielletty puhumasta siitä. Sen jälkeen tehdään yhdessä turva ohjeet:

- Sano ei
- Lähdä pois
- Kerro turvalliselle aikuiselle

TEHTÄVÄ 3

Miettikää lasten kanssa yhdessä turvavinkkejä. Turvavinkeistä voitte tehdä kuvitetun julisteen, jonka voi jakaa lapsille myös kotiin.

Esimerkkejä:

- Älä avaa ovea yksin, jos et tiedä kuka siellä on.
- Älä lähde tuntemattoman mukaan, vaikka hän houkuttelisikin sinut mukaan.
- Jos eksyt, mene kauppaan tai johonkin paikkaan, jossa on paljon ihmisiä. Kerro aikuiselle.
- Älä lähde tutunkaan aikuisen mukaan, jos siitä ei ole sovittu kotiväkesi kanssa.
- Älä kerro nimeäsi tai muita yhteystietoja tuntemattomille.

TARINALLISUUS

Tarinallisuus käsittää kokonaisuudessaan suullisen-, visuaalisen-, kehollisen- ja kirjallisen ilmaisun. Tästä huolimatta tarinat itsessään mielletään monesti kirjoista luetuiksi saduiksi ja kertomuksiksi, vaikka tarinat voidaan käsittää laajemmin tapahtumasarjana. Eri ilmaisun keinoja voi yhdistellä, jolloin tarinaa pääsee kokemaan useampien aistien kautta. Varhaiskasvatuksessa tarinallisuus kytkeytyy vahvasti leikkiin.

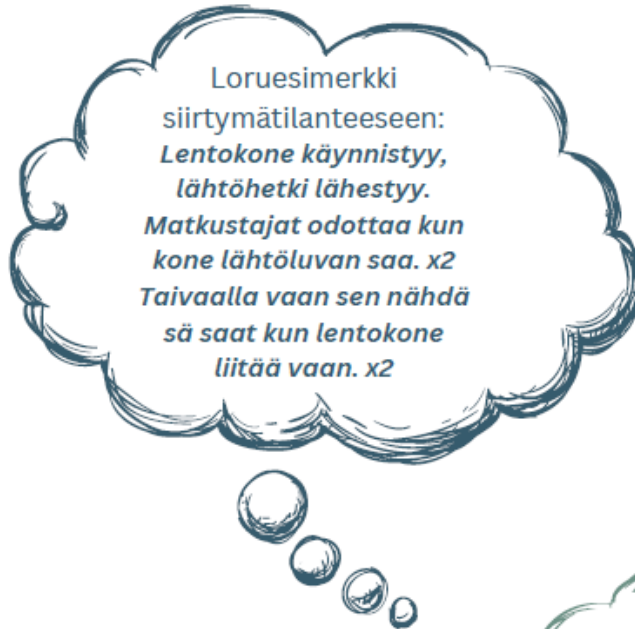
Tarinat luovat yhteenkuuluvuuden tunnetta ja niiden kautta voi lapsi tulla kuulluksi. Tarinoiden ei tarvitse olla pitkiä tai johdonmukaisia, vaan kuulumisten vaihtokin voidaan nähdä tarinana. Tarinoiden jakaminen luo parhaimmillaan turvaa lapselle. Tarinallisuuteen kuuluu esimerkiksi tarinoiden lukeminen, lorut ja sadutus, joista kerromme myöhemmin tässä oppaassa.

Ideota tarinoiden ja tarinallisuuden hyödyntämiseen varhaiskasvatuksen arjessa

Tarinallisuutta voi hyödyntää siirtymätilanteissa keksimällä ja kuvittelemalla lasten kanssa tarinaa siitä, mihin olemme matkalla, miten sinne kuljemme ja keitä olemme. Jokainen lapsi voi keksiä itsellensä mieluisan roolihahmon tai voi lähteä seikkailulle omana itsenään. Tämän kaltainen tarinallisuuden hyödyntäminen voisi auttaa esimerkiksi pukeutumistilanteissa. Seikkailuun valmistautuminen ja näkymättömyyspuvun, ulkovaatteiden pukeminen voi sujuvoittaa siirtymätilannetta.

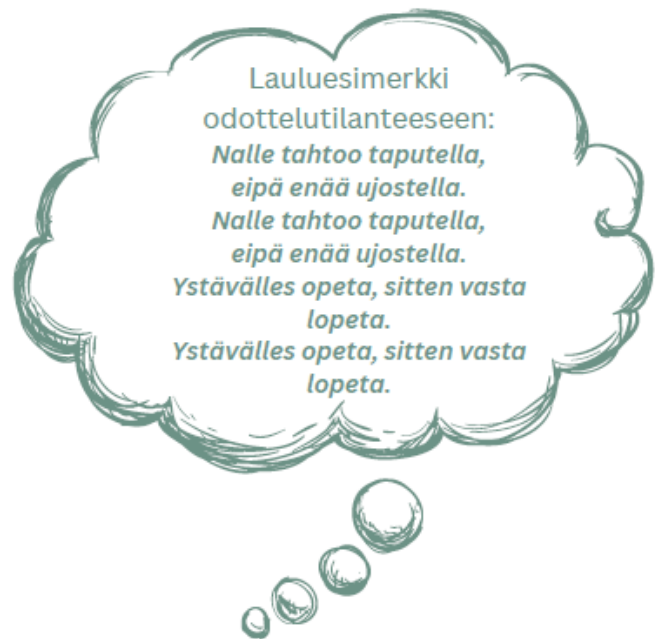
Odottelutilanteissa tarinallisuutta voisi käyttää keksimällä lasten kanssa loruja ja lauluja tai jo olemassa oleville jatkoa. Keksityt lorut ja laulut voidaan kirjata ylös ja halutessaan koostaa ryhmän oma loru- tai laulukirja. Tämä olisi helppo toteuttaa ajasta, paikasta ja ryhmäkoosta riippumatta. Tarinallisuutta voi hyödyntää varhaiskasvatuksen arjessa myös tanssin, kuvantekemisen tai kosketuksen, kuten sadun selkään piirtämisen kautta.

TARINALLISUUS

Siirtymätilanteita ovat esimerkiksi vessaan tai ulos meneminen, ja nämä tilanteet voivat aiheuttaa lapselle erilaisia tunteita. Lapselle voi syntyä turhautumista tai jännitystä, jos ei ole tiedossa, mitä toimintaa on luvassa. Kyseinen loruesimerkki voi luoda rauhallisemman ympäristön ja tuoda hauskuutta siirtymiseen.

Päivän mittaan lapset kohtaavat useita siirtymä- ja odotustilanteita, mikä tarkoittaa, että heidän täytyy usein odottaa omaa vuoroaan. Odottelutilanteet voivat olla turhauttavia, joten toiminnalliset laulut ovat hyvä tapa saada lasten huomio kiinnittymään muuhun kuin odottamiseen.

LUKEMISEN HYÖDYT

Lapselle lukemisesta on monipuolista hyötyä hänen kokonaisvaltaiselle kehitykselleen. Lukeminen edistää kielellistä, kognitiivista, sosiaalista sekä emotionaalista kasvua, samalla luoden vankan pohjan oppimiselle. Lisäksi se luo välittävän ja turvallisen siteen lapsen ja aikuisen välille, mikä on olennainen osa lapsen hyvinvointia ja turvallisuudentunnetta.

Lasten kanssa on tärkeää keskustella kirjoista ja tarinoista. Keskustelut eivät ainoastaan laajenna tietoa tarinasta, vaan ne myös innostavat mielikuvitusta, herättävät empatiaa ja kehittävät kykyä tarkastella asioita monesta eri näkökulmasta.

“MILTÄ TARINA TUNTUI?”

Tämä kysymys auttaa lasta tunnistamaan omia tunteitaan sekä ymmärtämään paremmin omia ajatuksia.

“MITEN TARINA VOISI JATKUA?”

Tämän kysymyksen avulla aikuinen voi auttaa lasta kehittämään omia ajatuksiaan tarinan jatkamiseksi ja samalla innostaa luovuuteen.

“MITÄ ITSE TEKISIT TÄSSÄ TILANTEESSA?”

Lapsi saa tilaisuuden pohtia omia toimintatapojaan. Tämä kannustaa lasta kehittämään kykyä asettua toisen asemaan sekä auttaa lasta ymmärtämään erilaisia näkökulmia.

Kun lapset osallistuvat näihin keskusteluihin, he oppivat ilmaisemaan omia ajatuksiaan ja näkemyksiään paremmin. Tämän kaltainen vuorovaikutus edistää sosiaalisia taitoja ja auttaa lapsia oppimaan toisiltaan.

KIRJAVINKIT

- Mitäs nyt, Eetu ja litu? Keksitään yhdessä ratkaisuja
 - Lapsi pääsee luomaan oman tarinan ja kehittämään ongelmaratkaisutaitoaan
- Fanni-kirjasarja
 - Kirjat opettavat tunnistamaan ja ymmärtämään omia sekä muiden tunteita
- Jukka Hukka-kirjasarja
 - Kirjat opettavat ystävällisyyttä ja muiden huomioon ottamista
- Millainen minä?
 - Opettaa tunnistamaan erilaisia tunnetiloja ja ilmeitä
- Pieni pelkojen kirja
 - Käsittelee pelkoa ja opettaa käsittelemään pelon tunnetta
- Kysy ja kurkista!: Tunteet
 - Opettaa ymmärtämään paremmin omia tunteitaan

LORUT

LORUJEN HYÖDYNTÄMINEN

Erilaisia loruja voi hyödyntää varhaiskasvatuksen arjessa eri tilanteissa, kuten rauhoittamaan tilannetta, lepoaikalla, johdatuksena esimerkiksi askarteluhetkeen, retkeen tai jumppatuokioon. Loruja voi hyödyntää myös siirtymätilanteissa tai hetkissä jolloin odotetaan jotakin. Lasten turvallisuuden tunteeseen voidaan vaikuttaa rauhoittamalla siirtymä- tai odotustilanteita.

*"Saippuaa ja paljon vettä
tahtoo sormijoukko että
toinen toistaan silittäisi
veteen kaikki lika jäisi."*

Lorussa voi toisinaan olla arjentaitojen kannalta opettavaisempi sävy, kuten ylempänä olevassa lorussa käsienpesusta. Lorut voivat kuitenkin olla myös kielellä leikkittelyä kuten alempana olevassa lorussa.

*"Eppelin peppelin, peurun
meurun, kipulin kapulin,
kiurun kaurun, kiveltä
veteen: Pulskis!"*

LISÄÄ LORUJA TÄÄLTÄ...

- <https://www.liikeimpulssi.fi/lastenliikunta/lorut.php>
- Väestöliitto: Loruja lasten kehotunnekasvatuksen tueksi

SADUTUS

Sadutus menetelmänä on yhteisöllistä, jossa satu muuttuu ensiksi yhteiseksi, kun se kerrotaan ääneen ja sen jälkeen se saa kirjoitetun muodon, joka voidaan säilyttää, laittaa esille ja siihen voidaan myöhemmin myös palata. Sadutettava henkilö voi kertoa sadun yksin, parin kanssa tai sadutusta voi hyödyntää myös ryhmässä.

Sadutuksen ohje kuuluu seuraavasti:

”Kerro minulle satu tai tarina. Kirjaan sen juuri niin kuin sen minulle kerrot. Lopuksi luen tarinasi ja voit muuttaa tai korjata sitä, mikäli haluat.”

Sadutuksen tärkeitä periaatteita on sadun kirjoittaminen täsmälleen niin, kuin sen kuulee ja kuultua satua ei saduttaja saa kyseenalaistaa, pyrkiä muokkaamaan tai vaikuttamaan siihen. Saduttajan tehtävä on ilmeillä ja eleillä osoittaa kiinnostusta sadutettavan puheenvuorosta, näkemyksiä ja ajatuksia kohtaan ja täten välittää tunnetta, että sadutettavan kertoma on arvokasta. Tämä parhaimmillaan vahvistaa lapselle sitä, että hän on itse tärkeä, arvokas ja aikuisen huomion arvoinen, mikä voi tukea lapsen turvallisuuden tunnetta ja sen muodostumista. Sadutuksessa lapsi pääsee tuomaan esiin vahvuuksiaan ja osaamistaan, mikä vahvistaa lapsen itsetuntoa ja kokemusta siitä, että hän on hyvä ja osaava.

Mikäli satua ei tule, voi sadutettavaa voi pyytää piirtämään ensiksi satunsa ja sen jälkeen kertomaan se.

SADUTUS

Ideita sadutuksen ja sadutusvariaatioiden hyödyntämiseen varhaiskasvatuksessa

Sadutuksessa voi käyttää kuvia, vaikka se ei alkuperäisen sadutusmenetelmän mukaista ole. Kuvat voivat liittyä esimerkiksi tunne-, tai kaveritaitoihin tai turvallisuuteen ja lasta voi kehoittaa kertomaan satu kuvan pohjalta.

Lapsen tai lasten leikkiä voi saduttaa kirjaamalla ylös lasten leikin aikana kertomaa ja lukemalla sen sitten heille.

Lasta voi pyytää kuvittamaan satunsa ennen tai jälkeen sadutuksen.

Kumpaakin edellä mainittua voi soveltaa käytettäväksi myös ryhmämuotoisessa sadutuksessa. Yhdessä keksityistä saduista voi koostaa halutessaan ryhmän oman satukirjan, jota voivat lapset yhdessä kuvittaa.

ITSETUNTO JA OMAKUVA

Hyvä itsetunto ja omakuva ovat lasta suojaavia asioita, joita myös varhaiskasvatuksessa pitäisi vahvistaa. Lapsille olisi myös hyvä opettaa, että kaikki tekevät joskus virheitä tai mokaavat ja niistä selviää sekä saattaa oppia myös jotain. Olisi myös hyvä korostaa, että mokat ja virheet eivät "huononna" ihmistä.

TEHTÄVÄ 1

Lapsi piirtää kuvan itsestään ja muu ryhmä keksii lapselle vahvuuksia tai annetaan kotiin perheelle yhdessä kotona täytettäväksi.

TEHTÄVÄ 2

Jokaiselle lapselle askarrellaan oma sydän ja sitten lapset käyvät aikuisten avustuksella keräämässä muilta lapsilta positiivisia adjektiiveja ja kehuja itsestään.

TEHTÄVÄ 3

Lapsen nimikirjaimista keksitään lasta kuvaavia positiivisia adjektiiveja:

- P: positiivinen, puhelias
- I: iloinen, ihana, innostunut
- N: nokkela, nopea
- J: jalo, joustava, jännittävä
- A: aurinkoinen, ahkera

ITSETUNTO JA OMAKUVA

Kaikki tekevät joskus virheitä, mutta ketään ei saisi kiusata tai pilkata virheiden tai epäonnistumisten takia. Sadutusta voi käyttää myös omien virheiden, epäonnistumisten, mokien, kommellusten ja vastoinkäymisten käsittelyssä. Ryhmässä lapset voisivat ensin kertoa omista mokistaan tai muista sellaisista ja sitten miettiä, miten niihin voisi suhtautua tai niistä voisi selviytyä.

Silloin minä mokasin/epäonnistuin/mokasin – tarina. Lapsi kertoo oman tarinansa ja aikuinen kirjoittaa sen juuri niin kuin lapsi sen kertoo. Kun lapsi on valmis, aikuinen lukee tarinan lapselle, joka saa vielä halutessaan muuttaa sitä.

Ryhmän työntekijät voivat myös itse kertoa oman nolon tarinansa tai mokansa sekä miten siitä selvisi.

Lapset voisivat miettiä ryhmässä iskulauseita, joilla voisi selviytyä noloissa tilanteissa tai mokissa. Iskulauseet voisi kerätä julisteeksi seinälle ja kuvittaa, jos mahdollista.

Kotona lapset voisivat pyytää myös vanhempia kertomaan omista mokistaan, noloista tilanteistaan tai epäonnistumisistaan sekä miten he niistä selvisivät.